

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий центр заочно-дистанційного навчання
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота

на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему:

«Українсько-британські відносини у сфері безпекової політики на сучасному етапі»

Виконала студентка 2 курсу, групи ЗМмв-2 спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», освітньо-професійної програми «Міжнародні відносини»
Літвінова Анастасія Анатоліївна

Керівник – канд. іст. наук, ст. викладач
Корнійчук Любов Володимирівна

Рецензент – д-р. філос. з політ. наук, ст. викладач
Балашова Оксана Володимирівна

Робота допущена до захисту

(протокол № __ засідання кафедри міжнародних відносин від ____ 2022 року

Завідувач кафедри міжнародних відносин: _____

Тетяна СИДОРУК

м. Острог – 2022 р.

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. <u>СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКИХ ВІДНОСИН У БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ</u>	9
РОЗДІЛ 2. <u>УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ 2014-2022 РР.</u>	24
2.1. Підтримка України у ході подій на Донбасі та анексії Криму.....	24
2.2. Вплив Брекситу на відносини між країнами.....	39
2.3. Британія – НАТО і підтримка позиції входження України в Альянс	48
2.4. Відносини між країнами після 24 лютого	56
РОЗДІЛ 3. <u>ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКОГО БЕЗПЕКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА</u>	69
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	91
ДОДАТКИ.....	98

СПИСОК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

PFTSPA – (Political, Free Trade and Strategic Partnership Agreement) – Угода про політику, вільну торгівлю та стратегічне партнерство

COT – Світова організація торгівлі

CNI – (Critical National Infrastructure) – Критично важлива національна інфраструктура

TNP – (Treatment Nuclear Power) – Договір про нерозповсюдження ядерної зброї

VJTF – (Very High Readiness Joint Task Force) – Об'єднана оперативна група високої готовності

ДНЯЗ – Договір про нерозповсюдження ядерної зброї

BUCC – (British Ukrainian Chamber of Commerce) – Британсько-українська торгова палата

UKEF – (United Kingdom Export Finance) – експортно-кредитне агентство Великобританії.

МВФ – Міжнародний валютний фонд

ICP – (International Crimea Platform) – Міжнародна Кримська платформа

EOP – (Enhanced Opportunity Partnership) – Партнерство з розширеними можливостями

ANP – (Annual National Programm) – Річні національні програми

КУН – Комісія Україна-НАТО

ПДЧ – План дій щодо членства

IDCC – (International Donors Coordination Cell) - Міжнародний центр координації донорів

МФУ – Міжнародний фонд для України

BFPG – (British Foreign Policy Group) – Британська група зовнішньої політики

СНС – Статус найбільшого сприяння

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Велика Британія відіграє значну роль у розбудові військового потенціалу України, розвитку координації НАТО в регіоні та сприянні стримуванню російської агресії. У червні 2021 року британський есмінець HMS Defender провів операцію зі свободи судноплавства в Чорному морі поблизу окупованого Росією Криму. Російський патрульний корабель здійснив попереджувальний вогонь по HMS Defender, за яким стежили російські військово-морські та повітряні засоби. Британська операція стала сигналом солідарності з Україною, який привернув увагу до участі Великої Британії в Чорному морі та зародження британсько-українського стратегічного оборонного партнерства. Сполучене Королівство та Україна нещодавно підписали Угоду про політичне, вільну торгівлю та стратегічне партнерство, розпочали строгий оборонний діалог і сформували програму співпраці в оборонній промисловості. Велика Британія посилила підтримку України, щоб допомогти їй протистояти гібридному тиску Росії.

Підтримка західних партнерів у допомозі Україні захищатися була вирішальною. З 2014 року США є основним постачальником військової допомоги Україні, включаючи летальне озброєння. Великобританія також надає значну допомогу, пов'язану з конфліктами, стабільністю та безпекою. Однак Велика Британія виявила обережність, уточнивши, що вона надала нелетальну оборонну військову допомогу Україні, зокрема через операцію «ОРБІТАЛ», навчання та операцію з нарощування потенціалу за участю британського персоналу, який працює далеко від лінії фронту.

Проте розширення масштабів військової співпраці з Україною, включаючи проекти ракет і швидкісних ударних кораблів, які Великобританія зобов'язалася поставити спільно з Україною, вказує на зміну підходу британського уряду до надання летальної зброї Україні. Це також може бути передвісником стратегічної зміни у поглядах Великої Британії на ступінь її участі в українсько-російському конфлікті. Саме тому актуальність теми є важливою, оскільки нинішня система двосторонніх відносин набирає нових витків розвитку.

Стан наукової розробки теми. Дослідження українсько-британських відносин проводили велика кількість як українських так і іноземних дослідників. Серед них можна виокремити Н.Яковенко, А.Грубінко, О.Гончарова, М.Білоусова, В. Соколову, І. Черінька, В. Галика, В. Посельського, В. Крушинського, Р. Брінклі, Д. Сандерса, Дж. Кенета та ін., які у своїх роботах детально розглядають безпекові відносини між Україною та Британією, їх зміну від минулого до теперішнього.

Дослідження вчених показали довгий шлях взаємовідносин між двома країнами не лише у безпековій, а й у оборонній, фінансовій, економічній, політичній та культурній сферах. Британія зараз виступає однією із головних країн які найбільше допомагають Україні у війні, та постачає велику кількість зброї для потреб фронту.

Загалом, розглядаючи актуальність теми дослідження варто більш глибоко та якісніше дослідити трансформацію відносин між Україною та Великою Британією у безпековій сфері та перевести у практичну площину подальші перспективи розширення відносин між двома країнами.

Метою кваліфікаційної роботи є дослідження українсько-британських відносин у безпековій сфері, допомога Британії у ході війни та вплив її на міжнародну спільноту з закликом тіснішої підтримки України.

Реалізації мети сприятиме виконання наступних **завдань**:

- дослідити становлення відносин між двома країнами у сфері державної безпеки;
- проаналізувати підтримку України у період анексії Криму та війни на Донбасі;
- оцінити вплив Брекситу на підтримку України та відносини між країнами;
- дослідити відносини між країнами у ході війни;
- визначити перспективи подальшої співпраці між країнами.

Об'єктом дослідження є українсько-британські відносини на сучасному етапі.

Предметом дослідження є безпекова сфера українсько-британського співробітництва під час російсько-української війни.

Хронологічні рамки: у дипломній роботі розглядається період 2014-2022 років, де нижньою межею є 2014 рік, початок військових дій на Сході України та анексія Криму, а верхньою межею є 2022 рік, початок повномасштабної війни Росії проти України, анексія Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганської областей України. Також частково розглядається період після отримання незалежності, оскільки тоді відбувається зародження двосторонніх відносин між країнами та початок співпраці у безпековій сфері.

Географічні рамки дослідження: у роботі розглядається регіон Європа, а саме східна її частина, де представлено дві країни – Росія та Україна – які перебувають у стані війни. Також сюди можна віднести Білорусь, яка активно допомагає РФ у вторгненні до України та надає інфраструктуру для здійснення бомбових ударів по території України. На Заході Європи, розташована Велика Британія, а також інші союзники України та країни, які активно допомагають всім від боєприпасів і до гуманітарної допомоги.

Методи дослідження: під час написання кваліфікаційної роботи, було використано наступні методи дослідження: історичний (дозволив простежити процес становлення та розвитку відносин у безпековій сфері), порівняльний (вдалося порівняти рівень співпраці у довоєний період і у воєнний), статистичного аналізу (дозволив порівняти передвоєнні та воєнні показники постачання зброї та укомплектувань для армії), описовий (дозволив описати відносини України і Британії і їх співпрацю у рамках НАТО та в умовах Брекситу), прогностичний (показав подальші шляхи поглиблення співпраці між двома країнами).

Аналіз джерельної бази. У ході виконання кваліфікаційної роботи було досліджено велику кількість документів, договорів, заяв та меморандумів, які частково або повністю лягли в основу роботи і склали актуальний матеріал дослідження. Були використані думки, цитати, висловлювання політичних

діячів, експертів та дослідників міжнародних відносин і внесено до дипломної роботи.

Не менш важливу роль зіграли двостороні угоди, які зустрічаються у роботі і використані для кращого пояснення деяких спірних моментів у міждержавних відносинах. Також сюди можна віднести рішення урядів та спільні заяви керівництва країн, які є важливими для розуміння політичного курсу та напрямку політики країни.

Джерельна база є досить репрезентативною та сприяє реалізації дослідження. Велика кількість матеріалів міжнародних експертів, фабрик думок та аналітичних центрів, яка була опрацьована і використана в роботі, дозволила розкрити основні досліджувані аспекти теми та дала ґрунтовні відповіді на поставленні питання.

Практичне значення роботи яскраво проявляється у якісному використанні дослідженого матеріалу і показує, що робота може використовуватися для подальшої розробки навчальних планів та програм. Також матеріал підходить для того, щоб брати його за основу практичних, семінарських та лекційних занять, для студентів спеціальностей міжнародні відносини, політологія, державне управління тощо. Кваліфікаційна робота також може використовуватися для подальшого дослідження запропонованої теми і стати частиною наукової дисертації для отримання наукового ступеня.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що на основі використання сучасних методів наукового пізнання, використання комплексного міждисциплінарного підходу, розроблено авторське бачення трансформації відносин України та Великої Британії, налагодження тісних та глибоких двосторонніх відносин. Показано головні напрями розвитку безпекової сфери, роботу між союзниками у процесі навчання армії та допомогу Україні для проведення контрнаступальних дій на окремих ділянках фронту.

Апробація дослідження. Окремі аспекти дослідження були опубліковані на сайті наукового блогу Національного університету «Острозька академія» (стаття «Експертна оцінка щодо виходу Великобританії з ЄС»).

Структура роботи зумовлена об'єктом, предметом, метою і завданнями дослідження. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, чотирьох підрозділів, висновків і списку використаних джерел та літератури. Обсяг роботи – 101 сторінка.

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКИХ ВІДНОСИН У БЕЗПЕКОВІЙ СФЕРІ

Початок двадцять першого століття був часом великих геополітичних змін у всьому світі. Після розпаду Радянського Союзу в 1991 році народилася нова незалежна Українська держава. Велика Британія була однією з перших країн, яка вшанувала цю визначну подію, визнавши незалежність України 31 грудня 1991 року. Дипломатичні відносини між Україною та Великобританією були встановлені 10 січня 1992 року, пізніше того ж року було відкрито Посольство України в Лондоні та Посольство Великої Британії в Україні [17, с. 103]. Відповідно, у січні 2022 року ми відзначали 30-річчя українсько-британських дипломатичних відносин.

Із 1991 року Україна переживає складні часи. Незважаючи на труднощі цього перехідного періоду, вдалося закласти необхідні основи для суверенітету, територіальної цілісності, зовнішньої політики та національної безпеки.

Великобританії та Україні вдалося розробити низку двосторонніх угод у різних сферах, включаючи політичну, військову, економічну, гуманітарну та культурну сфери. У травні 2008 року Київ і Лондон підписали спільну заяву, в якій обидві сторони підкреслили стратегічний характер нашого партнерства та тісної співпраці між Україною та Великою Британією [23, с. 313].

Велика Британія також підтримує Україну на її шляху до можливого членства в Європейському Союзі та підтверджує готовність сприяти здійсненню комплексних реформ у нашій країні. Наступним важливим кроком у цьому контексті є підписання до кінця 2011 року Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (включаючи поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі).

Велика Британія традиційно є ключовим економічним партнером України, особливо в таких сферах, як інвестиційна співпраця, банківська справа, видобуток нафти і газу та аерокосмічна промисловість. Велика Британія стабільно входить до ТОП-10 іноземних інвесторів в українську економіку.

Станом на липень 2011 року Велика Британія інвестувала в українську економіку 2,3 мільярда доларів США, що становить близько п'яти відсотків від загального обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну [51]. У першому півріччі 2011 року обсяг двосторонньої торгівлі товарами та послугами між Україною та Великою Британією зріс на 16% і склав 1,35 млрд доларів.

Те, що Велика Британія та Україна стануть близькими стратегічними партнерами, могло виглядати дивним лише кілька років тому. Для деяких спостерігачів нещодавня підтримка України Британією – найбільша серед інших країн, окрім Сполучених Штатів (США), – стала навіть несподіванкою: були докази, що Лондон був надто скомпроментований корумпованими російськими грошима (так званими «Londograd»), надто відсторонений від справ європейської безпеки після його виходу з Європейського Союзу (ЄС), надто нерівномірний у своїй історичній підтримці Східної Європи та надто зосереджений на «схилі» до Індо-Тихоокеанського регіону, щоб бути надійним постачальником безпеки для України [64]. І все ж Велика Британія стала одним із провідних партнерів України. Серед інших Президент України Володимир Зеленський був запрошений виступити в Палаті громад, а прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон здійснив два несподіваних візити до Києва на початку квітня та в середині червня 2022 року відповідно. Ці жести є вершиною відносин, які були встановлені протягом понад трьох десятиліть, зокрема після підписання Угоди про політику, вільну торгівлю та стратегічне партнерство (PFTSPA) у жовтні 2020 року.

Незважаючи на те, що вони знаходяться на різних сторонах Європи, Великобританія та Україна мають прямі геостратегічні та гео економічні інтереси одна в одній [4]. Протягом багатьох років kleптократичний режим Володимира Путіна, глибоко боячись політичних змін у Росії, намагався знищити демократичні альтернативи в сусідніх країнах, які могли б стати джерелом натхнення для російських опозиційних сил. Ось чому він націлювався на Україну, найбільшого європейського сусіда Росії. У 2000-х і 2010-х роках українці вимагали більш демократичного майбутнього, що російський режим сприймав

як загрозу власним інтересам. Ось чому Кремль, роками намагаючись послабити Україну, розпочав так звану «спеціальну військову операцію» 24 лютого 2022 року. Хоча Україна успішно відбила початковий наступ на столицю та зірвала плани Кремля захопити стратегічні міста Миколаїв та Одесу, Росія продовжує накопичувати силу на сході та півдні країни [13, с. 293]. Якщо Кремль досягне сюзеренітету над Україною або, що ще гірше, візьме контроль над усією країною, Україна не тільки перестане існувати в значущому сенсі, але й європейська геостратегія Британії буде серйозно скомпрометована – з невимовними наслідками та проблемами. Для Великобританії Україна є оплотом проти Росії; для України Британія є критично важливим постачальником стратегічної підтримки, оскільки вона протистоїть спробам стерти її з карти Європи.

Крім того, дві країни стають все більш важливими економічними партнерами. Незважаючи на те, що Україна зазнала значної шкоди від російської військової машини – понад 10% населення України стало емігрантами або ВПО (внутріпереміщеними особами), цілі міста та громади знищено, а також завдано страждань, простому населенню – вона залишається великим ринком, що розвивається [13, с. 293]. Зберігаючи принаймні деякий вихід до Чорного моря, Україна забезпечує собі довгострокове місце у світовій економіці та здатність експортувати ключові продукти, такі як сировина та сільське господарство. Крім того, відбудова країни відкриває значні можливості для модернізації інфраструктури та житла. У цьому сенсі британсько-українське партнерство є життєво важливим для обох сторін і має потенціал для подальшого зростання в найближчі роки.

Повертаючись до самого початку, Велика Британія визнала незалежність України від Радянського Союзу 31 грудня 1991 року, і дві країни встановили офіційні дипломатичні відносини протягом двох тижнів. Британія вперше взяла участь у справах безпеки України в 1992 році, коли разом з Білоруссю та Казахстаном, Україна почала планувати демонтаж стратегічної ядерної зброї, успадкованої від Радянського Союзу [16, с. 50]. Будапештський меморандум був

розроблений частково у відповідь на терміновий запит українського уряду до посольства Великої Британії щодо документа, який би закріплював територіальний суверенітет України у відповідь на заклики у 1994 році тодішнього «президента Криму» – посаду, скасовану українським парламентом у 1995 р. – за передачу Криму Росії. Цим документом Велика Британія, Росія та США зобов'язалися не порушувати територіальну цілісність України в обмін на відмову України від залишків радянської ядерної зброї [15, с. 120]. Ця угода також передбачала гарантії Білорусі та Казахстану після їхніх власних рішень про відмову від ядерної зброї.

У період після холодної війни більшість співробітництва між двома країнами відбувалося через ЄС та Організацію Північноатлантичного договору (НАТО), а також через ініціативи Організації Об'єднаних Націй (ООН) або Групи семи (G7). Велика Британія також надала Україні фінансову допомогу та підтримку громадянського суспільства під час її переходу до демократії та ринкової економіки. Після Помаранчевої революції 2004 року Велика Британія підтримала прагнення України приєднатися до Світової організації торгівлі (СОТ) і НАТО. У наступне десятиліття у двосторонніх відносинах спостерігалася деяка стагнація, але вони пожвавилися після окупації Росією Криму та дестабілізації Донбасу в 2014 році [19, с. 81]. Британський та український бізнес також почав користуватися можливостями, наданими Угодою про асоціацію Україна-ЄС від 2014 року.

У 2015 році сер Майкл Феллон, тодішній міністр оборони Великої Британії, розпочав операцію «ОРБІТАЛ», щоб допомогти зробити українські Збройні сили більш стійкими та посилити їх здатність стримувати агресію. Водночас Велика Британія відіграла провідну роль у Трастовому фонді НАТО з командування, контролю, зв'язку та комп'ютерів (започаткованому у 2014 році), допомагаючи Україні в модернізації її структур і можливостей. Ці зусилля допомогли Україні протистояти першій атаці Росії в лютому 2022 року [37].

Операція «ОРБІТАЛ» була розпочата урядом Британії на початку 2015 року у відповідь на незаконну анексію Криму Росією. Його головною метою була

нелетальна військова підготовка та підтримка Збройних Сил України. З моменту початку масштаби операції «ОРБІТАЛ» значно розширилися. Початкове розгортання 30 британських військовослужбовців було зосереджено на забезпеченні матеріально-технічного забезпечення, медичної та загальної підготовки українських військових. Кількість британських військ, дислокованих в Україні, зрештою зросла до 100. Британський персонал працював у «короткострокових тренувальних групах» на ротаційній основі та співпрацював з членами НАТО в навчанні українських військових [49]. Операцію призупинили в лютому 2022 року незадовго до активізації Росії наступальні операції проти України. Операція «ОРБІТАЛ» підготувала близько 22 000 українських військовослужбовців.

Зростаюча близькість відносин між Великобританією та Україною є очевидною в тому, як дві країни «обставили» одна одну в останні роки, не в останню чергу в низці стратегічних оглядів. Навіть, якщо дві країни бачать одна одну по-різному, це формування не виглядає навмисним і стратегічним – як форма «дискурсивного державного управління». Швидше воно відображає зміну припущень щодо того, куди вписуються відносини з Європою та іншим світом, а також відносна важливість двосторонніх відносин між Великобританією та Україною [22, с. 31].

«Дискурсивна державна майстерність» пояснює спроби урядів сформулювати концепції, ідеї та об'єкти в нових дискурсах, щоб деградувати існуючі політичні та ідеологічні рамки або створити абсолютно нові. Це можна порівняти з наступальною м'якою силою. Зрештою, такі зусилля спрямовані на те, щоб (ре)структурувати те, як люди можуть думати та діяти, а також те, що можна говорити та думати. Це може включати проекцію величезних нових ідеологічних або геостратегічних утворень, таких як «демократичний лібералізм», «радянський комунізм», «Захід», «неприєднання» та «третій світ», як це спостерігалось під час холодної війни, або нещодавня поява «вільного та відкритого» Індो-Тихоокеанського регіону [54]. Але це також може включати операції позиціонування, щоб змінити та реструктуризувати розуміння іншою

країною свого місця у світі та заохотити її лідерів (та інші країни) прийняти нові наративи про ціль.

У 2020-2021 роках Україна ухвалила низку стратегічних документів, які визначають бачення її зовнішньої та безпекової політики. В усіх них Сполучене Королівство розглядалося як велика держава, співпраця з якою необхідна для досягнення цілей національної безпеки. Велика Британія отримує дві згадки в Стратегії національної безпеки України до 2020 року та сім згадок у Стратегії зовнішньої політики України до 2021 року [54].

Зокрема, у Стратегії національної безпеки України від 2020 року йдеться про таке: «розвиток відносин» із Великобританією розглядається як життєво важливий у «протидії спільним викликам і український уряд також бачить «всебічну співпрацю» з Великою Британією як «стратегічний пріоритет для України який спрямований на зміцнення гарантій незалежності та суверенітету, сприяння демократичному прогресу та розвитку України» [8].

У Стратегії зовнішньої політики України від 2021 року визначаються пріоритети та механізми країни, а також відносини з окремими державами та регіонами. Стаття 99 підтверджує «стратегічний характер» відносин з Великобританією, викладеного в Стратегії національної безпеки 2020 року. Статті 109 і 110 додатково окреслюють стратегічне бачення України у відносинах з Великою Британією: Британію називають «впливовою державою поза ЄС» і «стратегічним партнером, який відіграє важливу роль у формуванні та збереженні міжнародної солідарності на підтримку державного суверенітету та територіальної цілісності України» [7]. Угода про політику, вільну торгівлю та стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією згадується як документ, який буде керувати майбутнім розвитком двосторонніх відносин.

У той час як Україна почала сприймати Великобританію як велику державу, Британія продовжує розглядати Україну як європейську країну, яка потребує стратегічної підтримки. У Стратегії національної безпеки та Стратегічному огляді оборони та безпеки за 2015 рік Україна згадувалася 13 разів, хоча переважно в контексті вторгнення та анексії Криму Росією в

2014 році та спроб Британії зміцнити безпеку в євроатлантичному регіоні. У стратегії, однак, зазначено, що уряд «продовжуватиме працювати над підтримкою суверенітету України, допомагатиме її народу та створюватиме стійкість» [20, с. 45]. Ці рамки майже не змінилися в Інтегрованому огляді 2021 року з питань оборони, безпеки, розвитку та зовнішньої політики, який після оголошення було описано як «найглибший огляд» стратегічної позиції Великобританії з моменту закінчення холодної війни. Результатом цього перегляду стали дві стратегії: Глобальна Британія в епоху конкуренції (2021) та Оборона в епоху конкурентоспроможності (2021). У першому документі, який наближається до «великої стратегії» для Великої Британії, Україна згадується лише двічі, знову більше як об'єкт у ширшому геополітичному театрі. Уряд Її Величності зобов'язується «підтримувати інших у східноєвропейському сусідстві та за його межами, щоб створити свою стійкість до державних загроз [26]. Це стосується й України, де ми продовжуватимемо нарощувати потенціал її збройних сил». Також згадується продовження роботи Спеціальної моніторингової місії Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) в Україні.

У другому документі «Оборона в епоху конкурентоспроможності» (2021), міститься військовий вимір британської стратегії, Україна згадується тричі. По-перше, Україна представлена насамперед як країна, яка «зазнала значних територіальних втрат внаслідок російської агресії». По-друге, Велика Британія зобов'язується «допомогти розбудувати стійкість України до продовження агресивної тактики – традиційної та допорогової – яка використовується Росією. Наша місія з розбудови потенціалу, яка включає як сухопутну, так і морську підготовку, сприятиме розвитку Збройних Сил України та їх сумісності з НАТО». По-третє, Україна визначена як «партнер», хоча й опосередковано як частина «кампанії» з нарощування «спроможності» та «стійкості» Збройних Сил України [37].

До 2016 року Велика Британія була частиною ЄС і сильно підтримувала прагнення України до ЄС і НАТО; обидві країни бачили одна одну переважно,

хоча й не виключно, через призму ЄС і НАТО. За цих обставин Британія та Україна не бачили потреби у глибших двосторонніх відносинах. Однак вихід Великобританії з ЄС став стимулом для двох країн налагодити більш рішучі та орієнтовані на двосторонні відносини в дипломатичній, інформаційній, військовій та економічній сферах. Крім того, обидві країни почали поділяти спільні інтереси в тому, що вони обидві були жертвами російської агресії [27]. Перші зміни стали очевидними після інциденту на Керченському мосту в листопаді 2018 року, після чого Великобританія збільшила свою підтримку розвитку Військово-Морських Сил України. За ними послідувала низка заходів, покликаних допомогти модернізувати Україну та зробити її більш ефективною, інклюзивною та прозорою, а також посилити підтримку українських військових [32].

Але саме підписання PFTSPA у жовтні 2020 року забезпечило основу для глибшої та більш структурованої двосторонньої співпраці. У той час як угоди Британії з Молдовою та Грузією після Brexit були майже ідентичними до їхніх угод про асоціацію з ЄС, PFTSPA з Україною мали майже 600 сторінок, що свідчить про те, що Британія та Україна мають намір вивести свою політичну та економічну співпрацю на вищий рівень і ширшу площину. Справді, незважаючи на те, що компонент угоди про вільну торгівлю був розроблений для відображення потреб Великобританії та можливостей України, особливо в сільському господарстві, головною метою PFTSPA було встановлення стратегічного партнерства між двома країнами [4]. Ключовими цілями цього партнерства були визначені: розвиток політичної та економічної співпраці на основі спільних цінностей; сприяння, збереження та зміцнення миру; протидія російській агресії; підтримка українських реформ і кроків до членства в ЄС і НАТО; співпраця на міжнародній арені; та посилення співпраці у сфері юстиції та правоохоронних органів, а також культурного обміну.

У грудні 2021 року Британія та Україна, продовжуючи PFTSPA, провели свою першу зустріч «Стратегічного діалогу» на рівні міністрів. Це призвело до «Спільного комюніке», у якому дві країни заявили про свою відданість одна

одній. Через два місяці міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба та міністр закордонних справ Великої Британії Ліз Трасс оголосили про створення нового «тристороннього угруповання» до складу якого входять Польща, Великобританія та Україна [14, с. 206]. Це відповідало не лише перевагам України щодо «малих альянсів», а й зростаючому інтересу Великобританії до «плюрилатералізму» на так званих східних і північних «флангах» Європи. Хоча міністри закордонних справ трьох країн зустрілися в Києві щоб оголосити про ініціативу 17 лютого 2022 року, супровідний меморандум не був продовжений через напад Росії на Україну. Три сторони сподівалися посилити економічну, технологічну та енергетичну співпрацю, а також координацію безпеки.

Дотримуючись траєкторії свого стратегічного партнерства, яке енергійно пропагували в кожній країні відповідні послы Мелінда Сіммонс і Вадим Пристайко, Британія підтримувала Україну під час російської агресії. Станом на 1 липня 2022 року Британія надала Україні двосторонню фінансову, військову та гуманітарну підтримку на суму близько 6,25 мільярдів доларів США, що більше, ніж будь-яка інша країна, крім США [25]. Ця підтримка була підкріплена значною міжпартійною співпрацею в палатах парламенту і особиста підтримка Джонсона, Трасс і Бена Воллеса, міністра оборони. Зеленського запросили виступити в Палаті громад 9 березня 2022 року, тоді як візит Джонсона до Києва 9 квітня 2022 року настільки зміцнив довіру між двома країнами, що Зеленський назвав Великобританію «великим союзником», а Велику Британію та Україну як «брата і сестеру». Британський прем'єр-міністр продовжив наступний візит до української столиці 17 червня 2022 року, що зробило його єдиним іноземним лідером, поряд з Анджеєм Дудою, президентом Польща, який відвідував столицю України декілька разів відтоді, як розпочався новий наступ Росії [13, с. 294].

Крім того, Велика Британія, разом із США, була першою країною, яка дала зрозуміти, що приділяє серйозну увагу можливості нового нападу Росії на Україну. Британія також була першою, хто активно оприлюднив розвіддані

протягом грудня 2021 року та січня 2022 року, намагаючись підірвати плани Кремля щодо вторгнення.

На відміну від спільної роботи, спрямованої на перешкоду амбіціям Росії, культурна та освітня діяльність ніколи не була пріоритетом між двома країнами. Цьому недогляду не допоміг той факт, що українська діаспора у Великобританії не була особливо помітною до 2014 року, можливо, через її відносно невеликий розмір [20, с. 46]. Ця діаспора представлена двома основними діаспорними хвилями, які не завжди взаємопов'язані: «стара» хвиля іммігрантів після Другої світової війни та «нові» іммігранти з незалежної України. Обидві хвилі міцно асимілювалися з британським суспільством, але вони стали більш активними щодо популяризації України, її інтересів та культури після 2014 року внаслідок російської агресії.

Проте до 30-річчя дипломатичних відносин, 2022 рік мав стати роком української культури в Британії, а британської – в Україні, але агресія Росії завадила цим планам. Водночас, були внесені зміни, і Британська Рада та Український Інститут запустили «сезон» Великобританія/Україна 24 червня 2022 року, з більшою кількістю подій, що відбуваються в Британії та більшим доступом онлайн, а також зміщенням фокусу на «зміна потреб і пріоритетів українського культурного сектору» [14, с. 207]. Існують значні можливості для підвищення культурної обізнаності між двома країнами та покращення сприйняття одна одної, особливо британською стороною.

Дослідження, проведене Українським інститутом восени 2021 року, продемонструвало низький рівень обізнаності британців про українську культуру, а також тенденцію змішувати її з російською та радянською культурами. Це дослідження також виявило, що російські наративи мали великий вплив, особливо про сприйняття британською громадськістю історичних подій, таких як Друга світова війна, Голодомор, анексія Криму тощо. Водночас цей брак знань відкриває перспективи для популяризації та дослідження українського феномену та сучасної культури у Британії [59].

Незважаючи на посилення діалогу, навіть щодо оборони та безпеки, Велика Британія продовжувала виявляти обережність щодо постачання Україні сучасної зброї. Британія вважала за краще надавати Україні допомогу в навчанні через операцію «ОРБІТАЛ», яка була доповнена створенням Ініціативи морської підготовки в грудні 2020 року для зміцнення ВМС України. Оскільки британська розвідка почала збирати докази в липні 2021 року, що Росія планувала відновити наступ проти України Великобританія активізувала операцію «ОРБІТАЛ» і почала сигналізувати про свій намір постачати Збройним Силам України сучасну зброю [49]. Після підписання Меморандуму між міністерствами оборони Великої Британії та України було створено інструмент для поставки ВМС України протикорабельних ракет Brimstone, двох міношукачів класу Sandown та восьми катерів з керованими ракетами, будівництво двох нових військово-морських баз і підготовка додаткового персоналу ВМС України.

Крім того, оскільки войовничі наміри Росії ставали все більш очевидними, Великобританія першою, починаючи з січня 2022 року, поставила Україні великі обсяги протитанкової зброї. Уоллес санкціонував передачу повітряним транспортом понад 2000 одиниць легкої протитанкової зброї наступного покоління (NLAW) – озброєння, яке мало важливе значення для того, щоб допомогти Україні протистояти подальшому нападу Росії, зокрема на Київську область [60]. Відтоді Велика Британія поставила в Україну додатково 3000 одиниць NLAW та 1500 іншої протитанкової зброї, а також батареї зенітних ракет Starstreak, протикорабельні ракети Harpoon, важку артилерію, реактивні системи залпового вогню та броньовані машини. Зовсім недавно, у червні 2022 року, Велика Британія оголосила про свій намір кожні 120 днів навчати 10 000 українців для служби в українській армії. Водночас Велика Британія допомогла своїм союзникам і партнерам отримати військову техніку в Україну, так само як він відправив бойові танки Challenger II до Польщі на «запас», щоб польський уряд міг передати Україні свої власні танки – подібні до тих, що використовує українська армія [13, с. 295].

Протягом останніх 20 років двостороння торгівля між Великою Британією та Україною має висхідну траєкторію. На це майже не вплинув Covid-19, і після PFTSPA британсько-українська торгівля значно зросла. Дійсно, між 2020 і 2021 роками британський експорт в Україну зріс на 36%, а український експорт до Великої Британії – на 45%. Крім того, Велика Британія є однією з небагатьох країн, яка майже паритетна в українській торгівлі товарами та послугами [36]. Хоча Британія ніколи не була одним із 10 провідних торговельних партнерів України щодо товарів, у 2021 році вона посідала четверте місце за обсягом послуг.

За даними 2021 року, найбільшими категоріями експорту з України до Великобританії були чорні метали (26,6% від загального обсягу), жири та олії тваринного або рослинного походження (16,6%), насіння олійних культур (15,1%), зернові (13,4%), та електричні машини (7,5%). Великобританія експортувала наземний транспорт, крім залізничного (22,6% від загального обсягу), ядерні реактори та машини (15,3%), хімічні продукти (8%), мінеральне паливо, нафту та продукти її перегонки (8%), алкоголю (6,6%) в Україну. До 2019 року Великобританія практично не імпортувала насіння олійних культур і плоди олійних культур з України, а імпорт рослинної олії та жирів зріс приблизно на 263% за останні п'ять років [36]. Дійсно, у зв'язку з поновленням наступу Росії британські супермаркети наразі обмежують запаси харчової олії, щоб обмежити накопичення покупців, і ціни на продукт зросли на 10%-20%.

Що стосується послуг, то статистичні дані за 2021 рік показують, що Україна експортувала телекомунікаційні та інформаційні технології (62% від загального обсягу), транспортні послуги (19,1%) та бізнес-послуги (13,6%). Великобританія експортувала бізнес-послуги (27,2%), фінансову діяльність (15%), туристичні послуги (14,7%), а також роялті та інші послуги, пов'язані з правами інтелектуальної власності (14,6%) [36].

Внаслідок відновлення військового вторгнення Росії в Україну відносини між Великобританією та Україною значно поглибилися. Немає жодних причин, чому вони не можуть – або навіть не повинні – поглиблюватися далі, особливо

з огляду на спільні інтереси, які обидві країни все більше поділяють. Незважаючи на те, що Британія та Україна знаходяться на протилежних кінцях Європи, мають різні рівні економічного розвитку та різне сприйняття користі ЄС, дві країни поділяють низку національних інтересів, навіть якщо їхній ступінь розстановки пріоритетів не зовсім однаковий.

Спільні національні інтереси відповідно до стратегій безпеки двох країн
 Національні інтереси Великобританії:

- Суверенітет: здатність британського народу обирати своїх політичних представників демократичним шляхом відповідно до своїх конституційних традицій, і робити це без примусу та маніпуляцій.
- Безпека: захист людей, території, СНІ (Критично важливої національної інфраструктури), демократичних інститутів і способу життя.
- Процвітання: здатність британського народу насолоджуватися високим рівнем економічного та соціального добробуту, підтримуючи сім'ї та використовуючи можливості покращити життя.

Національні інтереси України:

- Відстоювання незалежності та державного суверенітету;
- Відновлення територіальної цілісності в межах міжнародно визнаного державного кордону України;
- Соціальний розвиток, насамперед розвиток людського капіталу;
- Захист прав, свобод і законних інтересів громадян України;
- Європейська та євроатлантична інтеграція [46].

По-перше, обидві країни розглядають Росію, у випадку Британії, як «гостру» та «пряму загрозу», або у випадку України як «державу-агресора» для власної безпеки. Обидві зобов'язуються відстоювати свій власний суверенітет, включаючи захист своїх національних інститутів і демократій, право визначати власні справи та спосіб життя. Обидва зобов'язуються підтримувати відкритий міжнародний порядок, особливо в Європі та сусідніх регіонах і морях. Великобританія, острівна держава на архіпелазі з двома територіями в інших

частинах Європи, і Україна, велика країна біля Чорного моря, обидві зацікавлені в запобіганні «континенталізації» моря [64].

Дійсно, враховуючи їхню залежність на лініях морського сполучення, обидві віддають належне відкритим морям і свободі судноплавства. І обидві країни також усвідомлюють стратегічне значення НАТО та ЄС, навіть якщо Велика Британія є членом лише НАТО, тоді як Україна прагне приєднатися до обох організації – мета, яку вона закріпила у своїй конституції в 2019 році.

Крім того, Велика Британія та Україна ідеально підходять для спільної роботи завдяки своїм взаємодоповнювальним можливостям. Обидва також густонаселені – населення Великобританії становить 68 мільйонів, а населення України – 40 мільйонів – з великими ринками [15, с. 58]. В економічному плані Україна має зростаючий сектор послуг, особливо з точки зору його ролі цифрового центру інформаційних технологій і розробки програмного забезпечення. У військовому плані Сполучене Королівство має сильний військово-морський флот, тоді як Збройні Сили України стають все більш загартованими в боях, роками воюючи проти нещадної ядерної держави, яка прагне завоювати українські території.

Висновок до розділу 1

Дивлячись вперед, Великобританія та Україна є ідеальними стратегічними партнерами. Україна стала центральним вузлом у новому британському баченні Європи, яка простягається від «північного» до «південного флангів Європи», де уряд Британії має намір «підтримувати колективну безпеку від Чорного моря до Крайньої Півночі, Балтії, на Балканах та Середземномор'ї». Враховуючи експансіоністські наміри Росії, Україна, хоч і не є союзником НАТО, стала центральним оборонним бастионом євроатлантичного регіону [26]. Тим часом, для України Сполучене Королівство – незалежне від Росії щодо енергоносіїв та всього багажу, який вони нав'язують – є ідеальним європейським партнером: британські економічні, військові та розвідувальні ресурси виявилися неоціненними, допомагаючи Україні посилити її стійкість і протистояти

російській агресії. Обидві країни також мають важливе значення одна для одної у своїх зусиллях із розширення багатосторонньої співпраці в Європі: тристороння група, сформована в лютому 2022 року з Польщею, має великий потенціал для розширення масштабів і функцій.

Незалежно від наступу Росії, Велика Британія та Україна мають низку варіантів у дипломатичній, інформаційній, військовій та економічній сферах, де вони можуть поглибити своє стратегічне партнерство.

РОЗДІЛ 2

УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ 2014-2022 РР.

2.1. Підтримка України у ході подій на Донбасі та анексії Криму

Після розпаду Радянського Союзу та появи нових національних держав у Східній Європі, британська дипломатія швидко вступила в контакти з більшістю з цих нових націй, включаючи три країни Балтії (Естонію, Латвію та Литву) та Україну. У грудні 1991 року Велика Британія була першим членом Європейського економічного співтовариства, який визнав незалежність України від Радянського Союзу. Дипломатичні відносини були встановлені на початку січня 1992 року. Протягом наступних двох років британський уряд тісно співпрацюватиме з Україною, Сполученими Штатами та Росією щодо майбутнього українського ядерного арсеналу, успадкованого від Радянського Союзу [18, с. 14]. Крім того, Білорусь і Казахстан також успадкували ядерні об'єкти та зброю від колишнього Союзу, а це означає, що міжнародна система раптово отримала три нові ядерні держави поряд з Росією.

Хоча питання майбутнього радянського арсеналу стосувалося не лише Великої Британії, воно було чутливим для британського уряду через кількість залучених ядерних арсеналів, які більш ніж у чотири рази перевищували розмір британського ядерного арсеналу. У 1992 році українська влада мала третій за величиною запас ядерної зброї, приблизно 1700 боєголовок або одну третину колишнього радянського арсеналу. Крім того, розпад Радянського Союзу означав, що Британія та інші західні країни могли прийняти політику «дивідендів миру», що призвело б до кількох скорочень оборонного бюджету, включаючи скорочення частини її ядерних запасів [18, с. 15]. Однак, щоб «дивіденд миру» переважав у Великобританії, ядерну зброю України, Білорусі та Казахстану потрібно було б ліквідувати, маючи Росію єдиним «ядерним наступником» Радянського Союзу. Таким чином, розповсюдження ядерної зброї може бути обмежено в основному членом Ради Безпеки ООН (РБ ООН).

Наступні переговори за участю Великобританії, Сполучених Штатів, Росії, Білорусі, Казахстану та України були спрямовані на протидію «розповсюдженню ядерної зброї» та припинення зростаючої стурбованості інших ядерних держав щодо майбутнього відносно величезного ядерного арсеналу за межами Росії. В обмін на це три ядерні держави – Великобританія, Сполучені Штати та Росія – будуть гарантами безпеки країн, які погодилися позбутися радянського ядерного арсеналу.

У грудні 1994 року три держави погодилися надати гарантії безпеки проти застосування сили або загрози територіальній цілісності та незалежності України, Білорусі та Казахстану в обмін на їхнє приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ТНП) [16, с. 48]. У підписаному 5 грудня «Будапештському меморандумі про гарантії безпеки» ключові заяви вказують на те, що Великобританія, Сполучені Штати та Росія поважатимуть незалежність і суверенітет України, Білорусі та Казахстану. Будапештський меморандум також окремо запевняв нові незалежні країни, що три ядерні держави утримаються від використання економічного примусу для впливу на їхню політику. Інші члени Ради безпеки ООН, Франція та Китай, надали індивідуальні гарантії безпеки [16, с. 79]. Так, між 1994 і 1996 роками Білорусь, Казахстан і Україна відмовилися від ядерної зброї.

Наприкінці 1990-х і на початку 2000-х Британія утвердилася як важливий партнер України в економічній сфері, зокрема в інвестиційній співпраці, банківському та фінансовому секторах. У 2008-2009 роках спроби України налагодити тісніші зв'язки співпраці з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) призвели до активізації оборонної співпраці з Великобританією, яку український уряд розглядав як можливого прихильника прагнення України ініціювати План дій щодо членства в НАТО. Варто зазначити, що в останні роки правління уряду Тоні Блера (1997-2007) британська зовнішня політика підтримувала ідею вступу України до НАТО як «повноправного члена» [23, с. 315]. У цьому контексті Британія та Україна у

2008 році підписали Спільну заяву, в якій вперше заявили про «стратегічний» характер їхніх двосторонніх відносин.

Водночас, між 2009 і 2013 роками позиція Великої Британії змінилася після того, як Україна обрала «позаблоковість» у 2009 році. Після цієї зміни української зовнішньої політики Британія зосередиться на підтримці просування Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС). Британський уряд розглядав Угоду про асоціацію як перший крок і основу для майбутнього членства України в ЄС [10, с. 39].

Однак, у листопаді 2013 року в Україні, особливо в західній частині країни, спалахнули масштабні протести (Євромайдан) у відповідь на відмову президента України Віктора Януковича підписати Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Відмова надійшла після попередніх відстрочок і була розцінена як спроба заспокоїти та зберегти тісні зв'язки з Росією, найбільшим торговим партнером України. Протести тривали в 2014 році, і в лютому жорстокі сутички між протестувальниками та спецназом призвели до 130 смертей (Небесна сотня). Політична позиція Віктора Януковича швидко погіршилася, і 22 лютого він втік зі столиці напередодні голосування щодо імпічменту [12, с. 81]. Того ж дня парламент проголосував за звільнення Януковича з посади.

«Українська революція» або «революція Майдану 2014 року» висвітлила розбіжності в українському суспільстві та швидко залучила Росію. Етнічна російська меншина в Україні підтримувала спадкоємність Росії як преференційного партнера країни. Водночас Росія виправдовувала б своє втручання захистом російської меншини в Україні. Так, після втечі Янукович заявив, що голосування за його усунення з посади було незаконним і звернувся до Росії за допомогою. У Москві у відповідь заявили, що не визнають нову владу в Києві і вважають цей епізод державним переворотом [12, с. 101]. Тим часом у Південній і Східній Україні набули масового характеру виступи за і проти революції.

Розпалюючи протести проти нової української влади, Росія ініціювала військову інтервенцію в Україну. Спочатку втручання включало розгортання російських солдатів у зеленій армійській формі без розпізнавальних знаків (відомих як «зелені чоловічки»), які взяли під контроль кілька стратегічних позицій та інфраструктуру в Криму. 27 лютого російські «зелені чоловічки» взяли під контроль місцеву владу Криму, змусивши регіональний парламент замінити прем'єр-міністра на проросійського політика Сергія Аксьонова [11, с. 33]. За кілька годин російські війська перекрили всі сполучення між Кримом та Україною. Офіційно Рада Федерації Росії схвалила застосування військової сили на території України лише 1 березня після звернення Аксьонова про допомогу. Кримський півострів, включаючи стратегічну військово-морську базу в Севастополі, орендовану Росією з 1991 року, був офіційно анексований Російською Федерацією 21 березня після ратифікації «Договору про приєднання Республіки Крим до Росії». Інші конфлікти на сході України, в яких брали участь підтримувані Росією сепаратисти, залишатимуться актуальною проблемою в Україні [45].

Як один із трьох «гарантів» суверенітету та територіальної цілісності України, згідно з Будапештським меморандумом (1994 р.), Великобританія несла особливу відповідальність, коли відбулося російське втручання. Великобританія підтримала зміну влади в Києві та виступила проти втручання Росії в українські справи. Незважаючи на це, свідки, які брали участь у звіті Палати парламенту в 2015 році, вважали початкову відповідь Британії «нерішучою». Крім того, події, що розвиваються в Україні, викликали занепокоєння та негативну критику щодо оборонної політики британського уряду, викладеної в Оборонному огляді 2010 року, що вважалося однією з причин такого нерішучого підходу [11, с. 42]. Варто зазначити, що вага американської дипломатії зіграла свою роль у цьому початковому нерішучому британському підході, оскільки Москва сприйняла позицію Британії щодо України як узгоджену з Вашингтоном.

Коли криза розгорталася, британський уряд взяв на себе активну роль. По-перше, Велика Британія представила себе прихильником колективних санкцій проти Росії через Європейський Союз (ЄС) і Групу семи. Британський уряд також відіграв вирішальну роль у ухваленні резолюції Генеральної Асамблеї щодо Криму. Британія заявила, що вважає «анексію Криму незаконною» і дотримуватиметься «позиції принципової підтримки суверенітету та територіальної цілісності України». Ця заява залишиться наріжним каменем британських двосторонніх відносин з Україною [22, с. 68].

Протягом останніх років членства в ЄС почав формуватися образ Британії як країни-лідера групи меншості членів, які відстоюють найбільш жорстку позицію щодо Росії. Таким чином, після виходу Британії з Євросоюзу Лондон продовжував підтримувати українську позицію та відстоював виконання Мінських протоколів, які передбачали припинення вогню на сході України. Незважаючи на те, що Протоколи не завершили бойові дії в Україні, вони залишалися основою для майбутніх угод.

З 2014 року Велика Британія намагається посилити свою економічну та оборонну співпрацю з Україною, одночасно покращуючи позиції України як нації, здатної стримати конфлікт із підтримуваними Росією повстанцями на сході країни [55]. Після Brexit ця тенденція набрала обертів. Британський уряд визнав, що Україна може стати ключовим партнером у рамках політики «Глобальної Британії», виступаючи як європейський партнер поза межами ЄС. На саміті НАТО 2014 року в Уельсі Велика Британія мала на меті покращити ініціативи Альянсу щодо об'єднаних експедиційних сил для «внутрішнього» розгортання, зокрема на східному фланзі НАТО, підтримуючи американську пропозицію щодо «Об'єднаної оперативної групи дуже високої готовності» (VJTF) [57]. Під час саміту в Уельсі Британія також вжила заходів, щоб зменшити побоювання південних членів НАТО щодо того, що країни Балтії посилюють російську загрозу, відкривши шлях для остаточної колективної заяви, сприятливої для України.

Після російської агресії Лондон приклав більше зусиль для покращення дипломатичних зв'язків з Києвом. Після Brexit у британського уряду з'явився додатковий привід для зміцнення британсько-українських відносин. Крім підтримки в рамках НАТО, Великобританія ініціювала «Програми допомоги реформам» в Україні для покращення місцевого управління, боротьби з корупцією та покращення управління, одночасно підтримуючи економічні реформи. Незважаючи на те, що в 2015-2016 роках ці ініціативи розглядалися як обережні спроби покращити українське врядування та економічні перспективи, вони опосередковано сприяли б посиленню торговельних домовленостей між двома країнами [38]. У жовтні 2020 року Британія та Україна підписали угоду про безперервність, яка адаптує діючу Торговельну угоду Україна-ЄС, яка набула чинності у вересні 2017 року. Для України нова Угода гарантувала доступ до британського ринку. Для Британії завдяки Угоді один із основних постачальників продовольства залишався відкритим для бізнесу; наприклад, у 2019 році майже 15% британського імпорту зернових походило з України. Крім того, Угода про політику, вільну торгівлю та стратегічне партнерство оновлює та формалізує стратегічне партнерство між Великобританією та Україною.

Що стосується оборонного співробітництва, то після російської анексії Криму пошук міжнародної допомоги для зміцнення обороноздатності є пріоритетом українського уряду [24]. В Україні сподівання щодо британської військової допомоги були високими, оскільки Британія залишається однією з двох держав, які підписали Будапештський меморандум 1994 року. Підтримкою цих очікувань є той факт, що до кризи 2014 року Британія була активним партнером України, керуючи програмами у період з 2009 по 2014 роки з удосконалення систем військового командування, управління та зв'язку України під час проведення спільних навчань. Тому під час саміту НАТО 2014 року Британію було обрано провідним партнером у Трастовому фонді Альянсу для покращення командування, управління, зв'язку та комп'ютеризації українських збройних сил [11, с. 72].

Крім того, Велика Британія підтримує Україну через пряму двосторонню військову допомогу. Наприкінці 2014 року Лондон поставив Києву першу хвилю військової техніки та матеріально-технічної допомоги. У березні 2015 року Британія відправила другий пакет військового обладнання, а в листопаді – третій. Водночас Уряд Великої Британії схвалив направлення військових радників для навчання Збройних Сил України. Перша група військових радників прибула до Західної України в лютому 2015 року. Ініціатива під назвою Операція «ОРБІТАЛ» була добре сприйнята українським урядом. На кінець наступного року британські радники провели понад 30 курсів і навчальних програм [49]. У 2017 році британські навчальні програми підготували значний контингент українських військових. У 2016-2017 роках Британія перейшла від військової матеріальної допомоги до підготовки місцевих військ. З 2015 по 2021 роки в рамках операції «ОРБІТАЛ» було підготовлено понад 21 тисячу українських військовослужбовців.

Унікаючи прямої асоціації з триваючим військовим конфліктом на сході України, об'єкти, які використовував британський персонал, були розташовані далеко від районів збройних конфліктів. Крім того, у 2016 році дві країни погодили Меморандум про взаєморозуміння щодо двостороннього співробітництва у сфері оборони та безпеки між Великобританією та Україною. Цей Меморандум 2016 року демонструє зростаючу впевненість України в тому, що Лондон залишатиметься гравцем у регіоні, незважаючи на тиск Росії, і призведе до згаданої раніше Угоди про вільну торгівлю та стратегічне партнерство 2020 року [1, с. 34]. Варто зазначити, що після активних британських дипломатичних зусиль у червні 2020 року Україна отримала статус «партнера розширених можливостей» НАТО, який надає «розширений доступ до програм і навчань, взаємодії та більше обміну інформацією».

Після російської окупації Криму в Чорному морі зросла присутність британських військово-морських сил. Подібним чином Румунія та Болгарія отримали британський персонал через багатонаціональний штаб дивізії НАТО (Південно-Східний) та підрозділи інтеграції сил. Крім того, Британія регулярно

базує реактивні літаки Typhoon з Королівських ВПС у рамках місії НАТО з контролю за повітрям на румунській авіабазі «Михайло Когальнічану» на узбережжі Чорного моря. У період із січня 2018 року по жовтень 2021 року кораблі Королівського військово-морського флоту та допоміжних суден Королівського флоту проводили в Чорному морі приблизно 50 днів щороку на ротацийній основі. Це розгортання є символом британської стратегії зміцнення східного флангу НАТО, одночасно демонструючи непохитну підтримку суверенітету та територіальної цілісності України [42].

У вересні 2020 року британський уряд оголосив, що його внесок у навчання в рамках операції «ОРБІТАЛ» буде розширено, щоб включати розбудову морського потенціалу. Таким чином, Сполучене Королівство очолить багатонаціональну ініціативу морської підготовки для українських ВМС. У цьому ж місяці британські десантники та їхні українські колеги взяли участь у спільних навчаннях (Exercise Joint Endeavour). Понад 200 британських десантників, які прилетіли прямо з Британії та стрибнули з парашутом на південь України, взяли участь у навчаннях, які вважаються найбільшими у своєму роді за останнє десятиліття [49]. Навчання 2020 року підкреслили здатність Британії спроектувати військову міць у всьому регіоні, одночасно демонструючи високий рівень британської прихильності Україні.

З моменту створення ініціатива військово-морської підготовки під керівництвом Великобританії призвела до подібних зусиль під керівництвом Великобританії для посилення військово-морського потенціалу України. Цей новий етап оборонної співпраці було започатковано Меморандумом про наміри від жовтня 2020 року, підписаним міністром оборони Великобританії та його українським колегою на борту HMS Prince of Wales [32].

Державний візит президента України Володимира Зеленського до Великої Британії став, мабуть, найзначнішим актом у зовнішніх відносинах за весь час його президентства. Це призвело до низки важливих угод у сфері торгівлі, безпеки та інших сферах, що вивело українсько-британську співпрацю на новий та набагато вищий рівень.

Візит розпочався з аудієнції в Букінгемському палаці, де президента Зеленського та першу леді Олену Зеленську зустріли принц Вільям, герцог Кембриджський, і його дружина Кейт Міддлтон, герцогиня Кембриджська. Далі президент Зеленський відвідав Королівську військово-морську базу в Портсмуті на південному узбережжі Англії, де йому показали авіаносець «Принц Уельський» і демонстрацію новітнього озброєння Великобританії [35]. Після цього відбулися обговорення британських пропозицій допомоги для розвитку ВМС України та української суднобудівної промисловості, що особливо необхідно після того, як українські військово-морські кораблі та об'єкти в Криму були втрачені під час російського вторгнення в 2014 році.

Міністр оборони України Андрій Таран і міністр оборони Великої Британії Бен Уоллес підписали Меморандум про співпрацю у військовому та оборонному будівництві, яка буде фінансуватися, як згадувалось, на пільгових умовах у розмірі 1,25 мільярда фунтів стерлінгів від експортно-кредитного агентства Великобританії Export Finance (UKEF). Результатом цієї угоди стане виробництво ракетних крейсерів та інших кораблів за стандартами НАТО, які допоможуть відновити ВМС України [35]. Перші два кораблі будуть побудовані у Великій Британії у співпраці з Україною, що призведе до будівництва вдосконалених верфей в Україні з метою продовження виробництва багатьох інших кораблів, озброєних новітньою високоточною зброєю та засобами електронного захисту.

Під час цих зустрічей у Портсмуті міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба зустрівся в Лондоні з міністром закордонних справ Великобританії Домініком Раабом, який підтвердив підтримку Великобританією суверенітету та територіальної цілісності України. Міністр закордонних справ Рааб оголосив про додаткові 5 мільйонів фунтів стерлінгів у рамках загального пакету допомоги в розмірі 40 мільйонів фунтів стерлінгів цього року для допомоги східній частині України продовольством, водою, житлом і медичним приладдям [14, с. 208]. Міністр закордонних справ Кулеба запросив Великобританію приєднатися до новоствореної Кримської платформи

України, щоб об'єднати міжнародні зусилля з припинення російської окупації Криму та реінтеграції півострова в Україну.

У рамках офіційного візиту 7 жовтня міністр внутрішніх справ України Арсен Аваков зустрівся з міністром внутрішніх справ Великої Британії Пріті Пател для координації двосторонньої співпраці у боротьбі з відмиванням грошей, кіберзлочинністю та нелегальною міграцією. Аваков і міністр закордонних справ Кулеба також зустрілися з радником прем'єр-міністра Великої Британії з міжнародних справ Девідом Куоррі, щоб обговорити, як захиститися від російської гібридної війни, а також як найкраще реабілітувати ветеранів, які психологічно постраждали від служби під час триваючого конфлікту на сході України [13, с. 295].

Після підписання Угоди про партнерство Президент Зеленський відвідав парламент Великої Британії у Вестмінстері, де зустрівся зі спікером Палати громад сером Ліндсі Хойлом та іншими відомими депутатами. Потім він відвідав Mansion House для зустрічі з лордом-мером лондонського Сіті Вільямом Расселом, а потім відвідав Лондонську фондову біржу, де поспілкувався з великими інвесторами в українські облигації.

Президент України запевнив інвесторів щодо незалежності Національного банку України після нещодавньої зміни голови. Він також зазначив, що українська економіка є однією з найменш постраждалих від Covid-19, зокрема тому, що криза не завдала суттєвої шкоди двом її основним галузям економіки, українському сільському господарству та ІТ [31]. Очікується, що Україна значною мірою відновиться після прогнозованого на 2020 рік падіння ВВП на 5,8 відсотка через пандемію.

Цей знаковий візит відкриває нову сторінку у відносинах між Україною та Великобританією. Це відбулося рівно через два роки після того, як Британсько-українська торгова палата (BUCC) організувала Український тиждень у Лондоні, переломний момент у двосторонніх відносинах, який залучив понад 1000 учасників високого рівня для обговорення торгівлі, інвестицій та безпеки, підкреслюючи величезні можливості для розширення співпраці.

Велика Британія та Україна є природними діловими партнерами. Велика Британія є найважливішим нетто-імпортером продовольства в Європі, тоді як Україна є найбільшим у світі експортером зерна та новою сільськогосподарською державою, а також зростаючим споживачем товарів і послуг Великобританії [36]. Хоча умови торгівлі за Угодою про партнерство спочатку не є такими відкритими для вільної торгівлі, як хотілося б, вони є хорошим початком.

У міру розвитку торгівлі та інвестицій безмитні квоти Угоди про партнерство на імпорт Великобританії зерна та птиці, зокрема, будуть швидко заповнені. Отже, поточні умови торгівлі сільськогосподарською продукцією необхідно періодично переглядати та вдосконалювати, не чекаючи закінчення кількох років, як наразі зазначено в Угоді про партнерство. Це дозволить Великій Британії скористатися роллю України як головного високоякісного постачальника недорогих продуктів харчування в Європі [36]. Від цього виграють британські споживачі, а також британські м'ясні та молочні фермери, які складають дві третини британського фермерського господарства та потребують імпорту високоякісних кормів за розумною ціною.

За словами британського уряду, один із основних пунктів Меморандуму стосується 1,25 мільярда фунтів стерлінгів на вигідних умовах від UK Export Finance – експортно-кредитного агентства Великобританії – для українських військово-морських проєктів. Британія побудує «ракетні крейсери» та інші кораблі за стандартами НАТО для допомоги військово-морським силам України. Президент України Володимир Зеленський заявив, що Меморандум став «новою сторінкою українсько-британської співпраці та безпрецедентною подією для України» [4].

Після російської анексії Криму в 2014 році оборонні відносини Великої Британії з Україною різко зросли, включаючи поставку британського військового обладнання та навчання. Рішення Великої Британії вийти з Європейського Союзу у 2016 році призвело до зовнішньої політики «Глобальної Британії», яка стала рамкою для британської взаємодії з Україною. Прагнучи

підтвердити лідерство країни в Організації Північноатлантичного договору (НАТО), одночасно шукаючи нових партнерів і союзників за межами Європейського Союзу, нова британська зовнішня політика пішла шляхом розширення політичної та оборонної співпраці з Україною [21, с. 4].

Отже, після анексії Криму пошук міжнародної допомоги для зміцнення обороноздатності є пріоритетом українського уряду. В Україні сподівання щодо британської військової допомоги були високими, оскільки Британія залишається однією з двох держав, які підписали Будапештський меморандум 1994 року. Підтримкою цих очікувань є той факт, що до кризи 2014 року Британія була активним партнером України, керуючи програмами з 2009 по 2014 роки з удосконалення систем військового управління та зв'язку України під час проведення спільних навчань [20, с. 46]. Тому під час саміту НАТО 2014 року Британію було обрано провідним партнером у Трастовому фонді Альянсу для покращення командування, контролю та зв'язку українських сил.

Крім того, Великобританія підтримує Україну через пряму двосторонню військову допомогу. Наприкінці 2014 року Лондон поставив Києву першу хвилю військової техніки та матеріально-технічної допомоги. У березні 2015 року Британія анонсувала пакет нелетального обладнання для України. Водночас Уряд Великої Британії схвалив направлення військових радників для навчання Збройних Сил України. У 2017 році британські навчальні програми підготували найбільш значний контингент військових для українських військових [22, с. 74]. У 2016-2017 роках Британія перейшла від військової матеріальної допомоги до підготовки місцевих військ. З 2015 по 2021 роки в рамках операції під назвою «ОРБІТАЛ» було підготовлено понад 21 000 українських військовослужбовців.

Після березня 2014 року в Чорному морі спостерігається посилення британської військово-морської присутності. Румунія та Болгарія отримали британський персонал через багатонаціональний штаб дивізії НАТО (Південно-Східний) та підрозділи інтеграції сил. У період із січня 2018 року по жовтень 2021 року допоміжні судна Королівського ВМС і Королівського флоту

проводили в Чорному морі приблизно 50 днів щороку на ротаційній основі [1, с. 48]. Це розгортання є символом британської стратегії зміцнення східного флангу НАТО, одночасно демонструючи підтримку суверенітету та територіальної цілісності України. Однак збільшення британської військової присутності в Чорному морі призвело до дипломатичної напруженості з Росією.

21 червня 2021 року під час візиту HMS Defender до Чорного моря в рамках розгортання британської авіаносної ударної групи Британія та Україна підписали Меморандум про виконання. Коротше кажучи, Британія забезпечила наступні проекти: (1) Продаж та інтеграція ракет на нових і діючих патрульних і бортових платформах ВМС України; (2) Розробка та спільне виробництво восьми швидкісних бойових ракетних кораблів; (3) Створення нової військово-морської бази на Чорному морі як основної бази флоту України та нової бази на Азовському морі; (4) Продаж двох протимінних кораблів; (5) Участь в українському проекті створення нового покоління фрегатів; та (6) плани регенерації верфей [15, с. 271].

Через два дні після підписання Меморандуму про виконання на борту HMS Defender цей есмінець Королівського флоту здійснив патрулювання через спірні води Криму. «Дипломатичний інцидент» між британським судном і російськими патрульними катерами та літаками призвів до відновлення напруженості з Москвою. У Міністерстві оборони РФ стверджували, що його патрульні катери зробили попереджувальні постріли, а Су-24 «скинув бомби» на шляху HMS Defender після того, як корабель увійшов у територіальні води Криму [42]. Міністерство оборони Великобританії спростувало ці заяви та заявило, що постріли були зроблені за три милі за кормою і не можуть вважатися попереджувальними. HMS Defender дотримувався запланованого курсу, прибувши до Батумі, Грузія, 26 червня.

У свою чергу Верховна Рада ратифікувала рамкову угоду між Урядом України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Ірландії про сприяння розвитку спроможностей Військово-Морських Сил України. Рішення дозволить запровадити державні інвестиційні проекти закупівель у британських

постачальників у 2022-2023 роках і спільне виробництво на загальну суму 1,7 млрд фунтів. Рішення підтримали 275 депутатів. «Ми розбудовуємо ВМС, враховуючи сучасні та перспективні підходи, перспективні концепції та технології [32]. У цьому контексті великого значення набуває ратифікація Верховною Радою рамкової угоди між Урядом України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії та Ірландії. По суті, це старт наших спільних проектів щодо розвитку спроможностей ВМС України, і, що не менш важливо, захисту економічних інтересів нашої країни шляхом вільного судноплавства», – зазначив заступник міністра оборони Олександр Поліщук [53].

За словами Олександра Поліщука, ратифікований документ спрямований на реалізацію модернізації ВМС України, що дозволить ефективно виконувати завдання із захисту національних інтересів та гарантування безпеки в акваторії Чорного та Азовського морів під час російської агресії проти України.

Зокрема, йдеться про два протимінні кораблі, вісім ракетних катерів, а також консультативно-технічне забезпечення розбудови військово-морської інфраструктури ВМС України та постачання та модернізації систем озброєння на сучасних кораблях.

«Ситуація з безпекою в регіоні Чорного та Азовського морів залишається напруженою через дії Російської Федерації, яка постійно закриває морський регіон і блокує судноплавство. Посилення наших Військово-Морських Сил за підтримки національного військово-оборонного комплексу та міжнародних партнерів дозволяє збільшити стимулюючий потенціал і вплив України на морі. Сухопутні комплекси озброєння, БПЛА, кораблі та бій утворюють єдину систему захисту, яка може дати гідну відсіч ворогу з моря», – зазначив Олександр Поліщук [53].

Враховуючи, що британський уряд визнає лише українську владу над Кримом, а звичайний маршрут між українським портом Одеса та Батумі включає проходження поблизу Криму, це рішення також передбачало не демонстрацію слабкостей або певного ступеня визнання російської присутності. «Інцидент» також підкреслює, що Росія уникла ризику прямого військового

зіткнення в Чорному морі з Великою Британією та іншими членами НАТО, крім напористої риторики та поведінки. Для порівняння, інцидент у Керченській протоці 2018 року призвів до захоплення Росією трьох українських військових кораблів.

Після інциденту з HMS Defender заплановані військові дії Великобританії в Чорному морі та України не змінилися. У той час як Королівський флот посилив британську підтримку територіальної цілісності України поблизу Криму, британські та українські сили очолили багатонаціональні сухопутні навчання «Козацька булава» того ж місяця [42]. Протягом двох тижнів червня 2021 року на цих навчаннях відпрацьовували спільну відповідь на захоплення та контроль території України потенційною державою-агресором. Незабаром після цього HMS Defender взяв участь у щорічних військово-морських навчаннях Sea Breeze у Чорному морі, підтвердивши традиційну присутність британських ВМС у цих щорічних навчаннях.

Таким чином, з 2014 року британсько-українські двосторонні відносини вийшли на висхідну траєкторію. Велика Британія досягла унікальної позиції в зовнішній політиці України як одного з найближчих і найвідданіших партнерів країни, випереджаючи лише Сполучені Штати [56]. Лондон був активним прихильником розширення інтеграції Києва з НАТО, водночас прагнучи покращити свою військову присутність на східному фланзі Альянсу, зокрема в країнах Балтії та Чорного моря. З 2015 року британські війська щороку навчають тисячі українських військовослужбовців і проводять регулярні спільні сухопутні та військово-морські навчання. Нарешті, Великобританія продовжує визнавати український суверенітет над Кримом [56].

Підсумовуючи, шукаючи нових міжнародних партнерств з 2014 року, Україна знайшла одного зі своїх видатних прихильників у рядах британського уряду. Крім того, російські фахівці з питань оборони вважають Велику Британію головним актором, який «бажає йти до кінця» для України та міжнародної системи, заснованої на правилах, і має «менше застережень щодо протистояння з Росією, ніж деякі інші європейські країни-члени НАТО» [55]. Одним із

прикладів є постачання зброї Великобританією в Україну, яке залишилося навіть після того, як Велика Британія змінила свій акцент на навчання місцевих сил. Щодо точки зору Британії, то британський уряд має в Україні одного зі своїх стратегічних партнерів у глобальній зовнішній політиці Британії, яка шукає нових союзників за межами ЄС. Зміцнення зв'язків з Україною є способом для британського уряду продемонструвати, як Велика Британія може підтвердити свою позицію як провідного європейського учасника безпеки в євроатлантичному регіоні та основного прихильника міжнародної системи, заснованої на правилах.

2.2. Вплив Брекситу на відносини між країнами

Глобальний вплив Британії у роки після Брекситу не зник, а навпаки набрав обертів. Це проявилось у багатьох напрямках, зокрема у миротворчому. Класичним прикладом цього стала нещодавня проблема застосування смертельної сили британськими миротворцями ООН у Малі. Хоча можна сперечатися щодо правильної позиції для місії, і хоча, звичайно, правила ведення бойових дій є питанням юридичної та оперативної необхідності, але будь-яке рішення, прийняте в Нью-Йорку, незмінно буде гіршим для місцевих умов і обставин, ніж тих, хто брав участь в інциденті [31]. У минулому були негативні наслідки надто жорсткого мандату в миротворчій діяльності та значення гнучкості командування місією. Звичайно, з такою гнучкістю приходить можливість для зловживань, якщо це не пом'якшується прозорістю та підзвітністю. Миротворці повинні завжди повністю звітувати за свої дії та бути підзвітними тим, для кого вони зберігають мир, і бути в змозі притягнути їх до відповідальності. У цьому відношенні відверті повідомлення Великобританії щодо інциденту заслуговують похвали, але активізація роботи з того, щоб поставити населення нестабільних територій у центр миротворчих операцій ООН, як пропонує Мережа ефективності миротворчих операцій (EPON), є життєво важливою [31].

Загалом, яку роль тут може відігравати Великобританія? Їхня роль у формуванні миротворчої діяльності та в усіх переговорах, буде дещо обмеженою, але миротворчі місії залишаються сектором, де Сполучене Королівство має важливий голос, ніж багато інших. Її політичні позиції щодо багатьох протиріч, досить продумані та нюансовані. Безперечно, вони є найменш екстремальними серед п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН, коли йдеться про ентузіазм щодо антитерористичних операцій [54].

Це також сектор, у якому гучність голосу пропорційна розміру внеску. Сполучене Королівство вже давно робить значний внесок у підтримання миру як фінансово, так і за допомогою невеликих, але впливових членів старшого персоналу на керівних посадах. Однак зростаюче обурення серед країн, які традиційно надають війська, щодо поділу, який існує між тими, хто керує, і тими, хто воює, означало, що все частіше цього недостатньо, і очікується, що така країна, як Велика Британія, піддасть потенційному ризику незначну кількість військ, щоб заслужити своє право говорити авторитетно. Сполучене Королівство зробило це похвально, подвоївши свій традиційний внесок у вигляді міні-батальйону на Кіпрі та вищого керівництва за допомогою серії зобов'язань із кількох сотень військовослужбовців: спочатку польового госпіталю, а потім інженерного підрозділу до місії ООН у Південному Судані, а тепер у розвідувальних силах дальньої дії місії ООН у Малі [31].

Військові, зокрема, виявили, що таке розгортання також пропонує значні додаткові переваги: неперевершене навчання на робочому місці та можливості зростання по кар'єрі; зміцнення як традиційних, так і нових партнерств і вміння практикувати роботу в коаліції; покращена обізнаність про ситуацію в стратегічних місцях; здатність порівнювати вплив із суперниками як у районах дислокації, так і на відповідних міжнародних форумах; а також можливість уважно подивитися на комплекти інших націй.

Це актуально і для відносин з Україною. За два місяці після вторгнення путінських військ Британія намагалася відіграти провідну роль у зусиллях допомогти Україні в її боротьбі – надсилаючи зброю, дотримуючись жорсткої

позиції щодо експорту російських енергоносіїв та знижуючи імпортні тарифи на українські товари [59].

Скептики стверджують, що деякі кроки Сполученого Королівства є позерством, спрямованим на отримання балів за Brexit. Лондон не зміг швидко створити систему допомоги українським біженцям і не поспішав накладати санкції на російських олігархів. В інших сферах Британія швидше приймала ключові рішення, тоді як країни Європейського Союзу намагалися досягти угод між собою. Британські кроки щодо зниження тарифів, наприклад, були передвісником того, що ЄС запропонував те саме [58].

Президент України Володимир Зеленський навіть похвалив прем'єр-міністра Великої Британії Бориса Джонсона за «допомогу більше», ніж інші лідери – і засудив членів ЄС, які повільніше приймали рішення не купувати російську нафту і газ, тим самим продовжуючи фінансувати війну.

Урядові чиновники наполягають на тому, що Сполучене Королівство не «надуває груди» після Brexit. Але не всі в уряді настільки вражені. Прем'єр-міністр веде численні внутрішні політичні баталії, зокрема через вечірки, що порушують закон, на Даунінг-стріт і ороговартісне поживання. Тепер Джонсона звинувачують у тому, що він використовує Україну, щоб відвернути увагу від власних бід.

Коли справа доходить до погляду з Брюсселя, дипломати ЄС захищаються. Одні стверджують, що блок обговорював зниження торговельних бар'єрів з Україною ще до війни, залишивши Сполученому Королівству наздоганяти згаяне. 27 країн ЄС мають набагато більший обсяг торгівлі з Україною, ніж Сполучене Королівство, тому навіть менша лібералізація має більший вплив [38].

Інші підкреслили небажання Сполученого Королівства відкривати свої двері для тих, хто тікає від війни. У сфері біженців, наприклад, є чимало проблем. А Європейська комісія у відповіді на запитання законодавців ЄС заявила: «Хоча реформи, які проводять треті країни, можуть служити

натхненням для нашої політики, ЄС розвиває свою конкурентоспроможність, дотримуючись власного проактивного порядку денного» [35].

Єдине, що не заперечується, це те, що українці дуже люблять реакцію Великобританії, незалежно від того, спричинена вона Brexit чи ні. За межами ЄС Сполучене Королівство цілком могло залишитися проігнорованим під час кризи, але всі бачили реакцію самих українців на дії британського уряду, і це не можна просто так відкидати.

Британці досі не знають про економічні наслідки Brexit, але в минулому році через підписану угоду Британія отримала свого першого надійного союзника. Торговий елемент нової Угоди між Великою Британією та Україною передбачає преференційний режим щодо ряду товарів і послуг. Він базується на Угоді про асоціацію між Україною та ЄС 2014 року. Близько 98% українських товарів тепер отримують ширший доступ на британський ринок із збереженням тарифних квот у більшості випадків [58]. Угода дозволить українським експортерам суттєво збільшити експорт після завершення виходу Великобританії з ЄС. Наприклад, нинішня квота на експорт української томатної пасты до ЄС становить 10 тис. тонн. Це залишиться незмінним, тоді як нова британська угода відкриє шлях для додаткових 2000 тонн українського експорту до Великої Британії. Існують також плани розширення поточних квот Великобританії в найближчі роки, оскільки Україна веде переговори про покращення умов з ЄС.

Угода пропонує низку переваг для Британії після Brexit. Важливо те, що більш вільна торгівля з Україною зробить значний внесок у продовольчу безпеку Великобританії. Британія є великим імпортером продуктів харчування, і нова угода означає, що британські споживачі отримають переваги від більш широкого асортименту доступних високоякісних українських продуктів [4]. В Україні виробляється велика кількість відносно недорогих харчових продуктів, які неодмінно сподобаються британським покупцям, включаючи все від меду до волоських горіхів і різноманітних фруктів і овочів. Органічний сегмент України,

що стрімко розвивається, може виявитися особливо привабливим для клієнтів Великобританії.

Очевидно, що є місце для зростання. За даними Gov.UK, у 2019 році товарообіг між Великобританією та Україною становив скромні 1,5 мільярда фунтів стерлінгів, або близько 2 мільярдів доларів США. Основними експортними товарами Великобританії в Україну були літаки, медичні та фармацевтичні товари та автомобілі. Водночас основними українським експортом у протилежному напрямку були зернові культури, залізо та сталь [35]. Для подальшого посилення двосторонніх торговельних зв'язків Агентство експортного фінансування Великої Британії відновлює кредити та страхування для основних товарів британського експорту в Україну.

Нещодавно підписана торгова угода є безпрограшною для обох країн. Британський прем'єр-міністр Борис Джонсон продемонстрував свою відданість розширенню глобального впливу Британії після Brexit, тоді як президент України Володимир Зеленський домогся, мабуть, своєї першої великої зовнішньополітичної перемоги з моменту вступу на посаду в травні 2019 року.

Цей успіх відбувається на тлі похмурих міжнародних економічних прогнозів. Згідно зі звітом МВФ, глобальне виробництво скоротиться на 8%, що стане найбільшим падінням з часів Другої світової війни. Тим часом обсяги світової торгівлі впадуть на 10% через збої, пов'язані з коронавірусом. Коронавірусна криза посилила існуючий тиск на світову торгівлю [36]. З 2017 року президентство Трампа ознаменувало зрушення в політиці США від лібералізації торгівлі, що призвело до зростання економічного націоналізму в інших країнах. Це погана новина для таких країн, що розвиваються, як Україна, які традиційно вразливі до обмежень на експорт. Погіршення картини міжнародної торгівлі та песимістичний прогноз роблять нещодавній прорив у торговельних зв'язках Великої Британії та України ще більш бажаним.

Щоб досягти подальшого прогресу, Україна прагне підвищити свою конкурентоспроможність на тлі нових економічних реалій, які виникають внаслідок кризи, викликані коронавірусом і його наслідками, а також війною.

Політики багатьох країн відреагували на сьогоднішні складні умови, шукаючи способи зменшити свою залежність від імпорту з Китаю [51]. Це створює значні можливості для України як альтернативного виробничого центру. Україна вигідно розташована на східному кордоні Європейського Союзу зі зручними торговими зв'язками з країнами-членами ЄС, Великою Британією та країнами Близького Сходу та Північної Африки.

Оскільки для власної безпеки країни адаптуються до будь-яких криз або вчать їх перемагати, однією з найбільших сфер зростання є цифрова економіка і безпековий сектор. Це сектор, де Україна потенційно може зробити великий внесок. Українська ІТ-галузь стрімко розвивалася за останнє десятиліття і наразі становить близько 4 мільярдів доларів США щорічного експорту. Ця цифра може значно зрости в найближчі роки, якщо українські ІТ-компанії зможуть задовольнити глобальний голод на нові цифрові рішення [21, с. 6].

Однією з нішей, яка може заслуговувати на особливу увагу, є індустрія фінансових технологій. Багато компаній у лондонському Сіті вже покладаються на ІТ-підтримку України. З огляду на те, що британсько-українські зв'язки тепер вийшли на новий стратегічний рівень, українські ІТ-компанії мають прагнути відігравати набагато помітнішу роль у великому секторі фінансових послуг Великобританії.

Дивлячись у майбутнє, українське керівництво має прагнути інтегрувати економіку країни в глобальні ланцюжки поставок і виробляти набагато більше продукції з доданою вартістю для експорту. Значна частина експортної економіки України залишається зосередженою на сировині, але продукція з доданою вартістю обіцяє вищі доходи [36].

Потрібні також значні зусилля для того, щоб поінформувати українську бізнес-спільноту про можливості, створені торговельними угодами, такими як нова угода з Великобританією. Після Угоди про асоціацію України з ЄС у цьому напрямку вже є певний прогрес, але можна зробити набагато більше. Подібним чином Україна має прагнути краще продавати себе на міжнародному ринку, і їй

необхідно значно підвищити свій авторитет на міжнародних заходах, пов'язаних з торгівлею, економікою, політикою та безпекою.

Певну роль у цьому процесі можуть зіграти українські дипломати. Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба заявив про рішучість оновити зовнішньополітичну службу України, щоб задовольнити потреби українського оборонного комплексу. Він окреслив обнадійливі плани зосередитися на безпековій дипломатії з метою виходу на нові ринки. Угода про стратегічне партнерство між Великобританією та Україною є чудовим кроком у цьому напрямку [14, с. 211]. Тепер Київ повинен укласти аналогічні взаємовигідні угоди з іншими країнами.

З 2014 року українським військовим вдалося суттєво розширити свої горизонти, але існує величезний потенціал, який залишається невикористаним. Більша роль у світовій безпековій сфері може мати великий вплив на майбутній розвиток України. Це сприятиме внутрішньому економічному зростанню країни та залученню міжнародних інвестицій до країни, а також зміцнить геополітичну позицію України.

Всупереч тому, що можна було б подумати, Brexit поставив абсолютно новий порядок денний для набагато ширшого кола учасників, ніж лише для Великобританії та Європейського Союзу. Зі своїми інтересами та цілями Україна не є винятком. У зв'язку з тим, що Лондону зараз доводиться переглядати свої відносини з багатьма державами та організаціями одночасно, існує ризик, що Україні доведеться чекати, доки Велика Британія не врегулює свої справи з важливішими для неї гравцями [19, с. 83]. Проблема, однак, у тому, що деякі питання в українсько-британських відносинах є критично актуальними для Києва. Наприклад, враховуючи те, що Велика Британія формально більше не бере участі в антиросійських санкціях ЄС, Україна хоче, щоб її британські партнери якнайшвидше запровадили власні еквівалентні санкції.

Звісно існує ризик того, що в Лондоні не буде місця для такої «благодійної справи», як Україна на тлі його основної уваги до досягнення успіху Brexit. Однак, з іншого боку, вийшовши з ЄС, Велика Британія цілком може захотіти

подвоїти свої інші міжнародні зобов'язання – не в останню чергу щодо безпеки. Той факт, що інтереси безпеки як у Лондоні, так і в Києві мають значний антиросійський елемент, свідчить про те, що це може бути в плані. Однак основна частина роботи у відносинах Великобританії та України зараз стосується укладення нової угоди про вільну торгівлю [22, с. 104]. Попередній документ, який регулює торгівлю між Україною та Великою Британією, Угода про асоціацію між Україною та ЄС, втратила чинність із закінченням перехідного періоду Великої Британії з ЄС 31 грудня 2020 року. Ідея полягає в тому, щоб взяти Угоду про вільну торгівлю України з ЄС і зробити її основою нової двосторонньої угоди. Однак процес стикається з труднощами. Наприклад, важко підрахувати, яка саме частка Великої Британії в загальній торгівлі між Україною та ЄС, оскільки, як тільки українська продукція перетинає кордон ЄС, вона може опинитися будь-де в межах Союзу. Отже, у новій двосторонній угоді про вільну торгівлю немає конкретних контрольних кількостей [28].

Ще одним елементом Brexit у контексті британсько-українських відносин є те, що його вплив виходить за межі лише двосторонніх справ двох країн. Особливо актуальним питанням є підписання між Україною та Європейським Союзом Договору про відкрите небо. Документ скасовує обмеження на кількість рейсів, які можна виконувати між Україною та будь-якою країною ЄС на тиждень. На даний момент ці квоти не тільки обмежені, але й заповнюються монополіями або компаніями-важкоатлетами, не залишаючи місця для бюджетних перевізників [64]. Наразі переговори між Україною та ЄС, які успішно завершилися ще у 2013 році, не можуть завершитися формальним набуттям чинності договору через суперечку між Іспанією та Великою Британією щодо статусу Гібралтару після виходу Великобританії з ЄС. Однак, незважаючи на те, що питання ще не вирішено формально, завершений Brexit і чіткий кінцевий термін перехідного періоду, протягом якого питання має бути врегульовано, обіцяють світло в кінці тунелю.

Звісно, в ідеалі, Україні було б краще, якби Великобританія залишилася в ЄС. Однак взаємний інтерес, коли йдеться про безпеку, а також готовність

України до нових правил торгівлі з Великою Британією свідчать про те, що Київ виконав домашнє завдання щодо сценарію, з яким він зараз стикається [58]. Зараз найважливіше, щоб Україна зберегла свою проактивну роль у цій ситуації, щоб вона не випала з радарів Великої Британії. Велику Британію потрібно заохочувати і тиснути на неї, щоб вона зрозуміла, що в її інтересах, щоб Україна не була покинута, і, отже, діяти на цій основі.

Варто також зазначити щодо потенційних наслідків для британської політики в наступні роки? Незважаючи на те, що Brexit «здійснено», цілком можливо, що продовження суперечок – щодо протоколу Північної Ірландії та багатьох інших аспектів навігації Британії щодо її нового статусу в світі – може призвести до того, що довіра, якою користуються ті, хто залишив країну, зникне [54]. З огляду на те, що частина населення ще більше недовіряє політичному класу, спадок Brexit ще більше розчарує громадськість. Як показала пандемія Covid-19, довіра є важливим активом для урядів, допомагаючи забезпечити дотримання державної політики. У цю нову еру британської політики недовірлива публіка буде більш вимогливою та підозрілою до урядової політики та закликів.

Хоча Brexit часто є основою розбіжностей у громадській думці, варто відзначити, що погляди щодо особистих якостей депутатів збігаються [62]. Мало хто вважає, що депутати глибоко піклуються про проблеми громадян або мають високий особистий моральний кодекс, тоді як велика кількість вважає, що депутати більше дбають про збереження влади, більше піклуються про особливі інтереси, дають обіцянки без наміру їх виконувати та будуть говорити неправду, якщо правда шкодить їм політично. Найбільша різниця між ними полягає в питанні про те, чи заробляють депутати багато грошей, використовуючи державні посади неналежним чином.

Поки рано говорити про те, як розгоратимуться гарячкові суспільні настрої щодо зовнішньої політики і поведінки депутатів щодо «партійного гейту» в наступні місяці та роки [35]. Очевидно, що довіра до британської політики знаходиться на низькому рівні, і група, яка традиційно високо

поважала політичний клас стала дуже недовіряти їм. Відновити довіру в контексті, коли є розчарування з обох сторін розколу Brexit, буде дуже складно.

Для уряду існує небезпека, що втомлена, дратівлива та дедалі нестійкіша публіка налаштує проти нього на наступних загальних виборах, хоча ще належить побачити, чи зможуть інші партії викликати більшу довіру. Низький загальний рівень довіри може знизити явку, підвищуючи важливість того, щоб партії мотивували своїх основних голосів піти на вибори. Якщо наступна виборча кампанія буде зосереджена на надійності партій та їхніх лідерів, те, як Brexit змінив політичну довіру, це може бути фактором.

2.3. Британія – НАТО і підтримка позиції входження України в Альянс

За словами генсека НАТО, ситуація в Україні та навколо неї «залишається мінливою та непередбачуваною». Міністри закордонних справ країн НАТО зустрічалися безліч разів і обговорювали наміри Росії щодо України на тлі нарощування військ і подальшого вторгнення їх на територію країни.

Коментуючи перед зустріччю, Ліз Трасс, міністр закордонних справ Великобританії, заявила, що будь-які агресивні дії Росії будуть «стратегічною помилкою». Після зустрічі Єнс Столтенберг заявив, що будь-яка подальша російська агресія «обійдеться високою ціною» для Росії [24]. Держсекретар США Ентоні Блінкен, виступаючи за підсумками двосторонніх переговорів з російським колегою, застеріг Росію від будь-яких подальших агресивних дій проти України.

Зі свого боку, Росія заперечувала будь-які плани вторгнення в Україну і заявляла, що розгортання Альянсом системи протиракетної оборони уздовж свого східного фронту повертає «кошмарний сценарій військового протистояння».

Україна давно прагнула приєднатися до НАТО і в 2019 році внесла зміни до Конституції, які зобов'язують країну стати членом Альянсу. Стратегія національної безпеки України до 2020 року так само прагне до членства в

НАТО. Саміт НАТО 2021 року завершився підтвердженням рішення 2008 року про набуття Україною членства через план дій щодо членства (пункт 69 комюніке Брюссельського саміту) [8]. Однак у ньому не було зазначено жодного графіка, а генеральний секретар НАТО сказав, що Україні «потрібно зробити більше», щоб виконати обіцяні реформи. Британські міністри підтвердили підтримку Сполученим Королівством прагнень України щодо членства в НАТО, зокрема під час дебатів щодо України в травні 2021 року.

Міністр закордонних справ Ліз Трасс на зустрічі міністрів закордонних справ країн НАТО підкреслила постійну прихильність Великої Британії трансатлантичному Альянсу як важливому захисту демократії, безпеки та процвітання. Головним завданням міністра закордонних справ є необхідність змусити союзників об'єднатися, щоб протистояти продовженню дестабілізуючих дій з боку Росії та Білорусі [13, с. 296]. Це сталося після нарощування російських військ на кордоні з Україною та жорстокої інструменталізації міграції Білоруссю. Протягом останніх років Росія також намагалася використати економічний тиск, щоб підірвати союзників по НАТО, наприклад, намагаючись використати енергетичну залежність.

Трасс закликала членів Альянсу об'єднатися, щоб протистояти будь-якій російській агресії, зберігаючи відкриті канали зв'язку, щоб викласти наміри та цінності Альянсу. Вона підкреслила мету НАТО як організації колективної оборони та стримування, назвавши нещодавні неправдиві заяви Росії, які Альянс хочуть спровокувати і скомпроментувати [19, с. 84]. Росія раніше використовувала такі заяви, що нібито агресія НАТО виправдала незаконну анексію Криму, і продовжує займати цю позицію, намагаючись створити хибний привід. Справді, під час саміту Росія заявила, що відповідь НАТО на нарощування російських сил на кордоні з Україною є актом ворожості, а не стримування.

На саміті Ліз Трасс підкреслила, що вторгнення в Україну було б стратегічною помилкою, і Велика Британія використовуватиме всі наявні дипломатичні та економічні важелі, щоб уникнути такого результату.

Міністр оборони Джеремі Куїн виступив на Міжнародній Кримській платформі (ICP) у Києві та взяв участь у святкуваннях з нагоди 30-ї річниці незалежності України, щоб підтвердити відданість Великобританії безпеці та територіальній цілісності України [14, с. 212]. Велика Британія продовжує працювати з союзниками та партнерами по НАТО, щоб підтримати Україну у зменшенні загроз для регіону та покращенні стабільності та процвітання на підтримку міжнародної системи, заснованої на правилах. Міністр Куїн також представляв Велику Британію на святкуванні незалежності та військовому параді на Майдані Незалежності в Києві. Це включало маршируючий контингент Королівських уланів і Колчестерського оркестру, а також винищувачі RAF Turpoon.

Метою Кримської платформи є повернення Криму до складу України. На засіданні були присутні глави держав Польщі та країн Балтії, а також міністри закордонних справ таких країн, як Франція, Німеччина, Іспанія, Італія та Великобританія. МКП допомогла світовій спільноті координувати дії щодо Криму, підвищити ефективність міжнародної реакції, посилити тиск на Росію та активізувати зусилля щодо припинення незаконної анексії [13, с. 296].

Велика Британія та НАТО віддані регіональній безпеці, стабільності та процвітання Чорного моря разом із територіальною цілісністю та суверенітетом України, продемонстрували ці амбіції діями, провівши спільні морські та сухопутні навчання, такі як SEA BREEZE та COSSACK MACE з Україною, союзниками та партнерами. Сполучене Королівство має міцні двосторонні відносини з Україною та віддане забезпеченню її безпеки. З 2015 року Велика Британія навчила понад 21 000 українських військовослужбовців медичним навичкам, матеріально-технічному забезпеченню, боротьбі із саморобними вибуховими пристроями, лідерству, плануванню та тактиці піхоти в рамках Ініціативи морської підготовки під керівництвом Великої Британії [27].

12 червня 2020 року, союзники по НАТО надали Україні статус розширеного оперативного партнера (EOP). Це рішення підтримала Великобританія та привітав міністр оборони Бен Воллес. Цей статус є частиною

Ініціативи партнерської сумісності НАТО, яка спрямована на підтримку та поглиблення співпраці між членами Альянсу та партнерами, які зробили значний внесок в операції та місії під проводом НАТО. Рішення означає, що Україна виграє від збільшення можливостей підтримки таких внесків, як-от розширений доступ до програм і навчань з оперативної сумісності, а також більше обміну інформацією [39].

Великобританія наразі розгортає персонал в операції «ОРБІТАЛ», яка є навчальною місією Великобританії в Україні. Це демонстрація непохитної відданості Великої Британії незалежності, територіальній цілісності та суверенітету України. З 2015 року персонал Великої Британії підготував понад 20 000 військовослужбовців Збройних сил України, зробивши реальні зміни та врятувавши життя. Її продовжив на три роки, до березня 2023 року, міністр оборони Бен Воллес у листопаді 2019 року [49].

Під час візиту до України Президент Володимир Зеленський зустрівся з Державним секретарем з питань оборони Великої Британії Беном Воллесом. Він подякував Уоллесу за непохитну підтримку Великобританією незалежності та територіальної цілісності України в її міжнародно визнаних кордонах. Зеленський також позитивно оцінив підписання між Україною та Британією двосторонньої рамкової угоди про офіційну кредитну підтримку розвитку спроможностей українського флоту, заявивши, що Велика Британія стала нашим ключовим партнером у розбудові українського флоту. Президент поінформував британського міністра про виклики, які постають перед Україною в Чорному та Азовському морях. Вони обмінялися думками щодо міжнародних кроків, необхідних для відновлення безпечного режиму судноплавства в регіоні, та важливості подальшого поглиблення двостороннього співробітництва у сфері безпеки та оборони [32].

Володимир Зеленський наголосив на необхідності здійснення послідовних кроків для забезпечення реалізації прагнень України отримати повноправне членство в НАТО найближчим часом. Під час зустрічі Президент зазначив, що Україна намагається активізувати роботу всіх переговорних форматів задля

досягнення миру на сході та відновлення суверенітету та територіальної цілісності. Президент також відзначив заяви прем'єр-міністра Великої Британії та міністра закордонних справ, у яких наголошено на підтримці України в контексті протидії реалізації проекту «Північний потік-2».

Історично відносини між Україною та НАТО визначаються Хартією про особливе партнерство між Україною та Організацією Північноатлантичного договору, підписаною 9 липня 1997 року, та Декларацією, що доповнює Хартію, підписаною 21 серпня 2009 року. Відносини Україна-НАТО розпочалися далеко раніше, у 1991 році, коли Україна після здобуття незалежності приєдналася до Ради північноатлантичного співробітництва (з 1997 року – Рада євроатлантичного партнерства) [23, с. 317]. Україна першою з пострадянських держав приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради миру» (8 лютого 1994 р.).

Поглиблення інтеграції з НАТО та ЄС є пріоритетом державної політики, закріпленим Конституцією України. Проведення реформ є умовою отримання Україною Плану дій щодо членства в НАТО (ПДЧ). 18 березня 2021 року Україна приєдналася до Центру передового досвіду з енергетичної безпеки НАТО [21, с. 6].

Стратегією національної безпеки України від 14 серпня 2020 року визначено, що з метою зміцнення особливого партнерства з НАТО та набуття повноправного членства в Організації Північноатлантичного договору Україна планує:

- якомога швидше досягти достатньої сумісності Збройних Сил України та інших складових сектору безпеки і оборони з відповідними структурами держав-учасниць Альянсу;
- суттєво активізувати реформи, які необхідно здійснити для відповідності критеріям членства в НАТО в рамках виконання Річних національних програм під егідою Комісії Україна-НАТО;
- отримати План дій щодо членства в НАТО.

Одним із головних посилів підсумкового комюніке Саміту НАТО 2021 (14 червня 2021, Брюссель) є підтвердження союзниками права нашої країни стати членом Альянсу з ПДЧ як невід’ємною частиною цього процесу.

Політичний діалог України з Альянсом забезпечується через двосторонні контакти на всіх рівнях, у тому числі у міжпарламентському вимірі. Провідну роль у поглибленні цього діалогу відіграє Комісія Україна-НАТО (КУН), створена у 1997 році відповідно до положень Хартії про особливе партнерство. Парламентський вимір співпраці Україна – НАТО складається з трьох елементів – взаємодії Верховної Ради України та Парламентської Асамблеї (ПА) НАТО, законодавчого забезпечення відносин Україна – НАТО та парламентського контролю за виконанням законодавчих рішень щодо інтеграції України до НАТО. Євроатлантична сфера безпеки, досягнення критеріїв, необхідних для членства в НАТО [21, с. 9].

Україну в ПА НАТО представляє Постійна делегація Верховної Ради України, яка з травня 1992 року має статус асоційованого члена. Парламентський контроль за реалізацією стратегії євроатлантичної інтеграції здійснюється Верховною Радою України самостійно та у співпраці з ПА НАТО. На двосторонньому рівні такий контроль забезпечувала створена у листопаді 2000 р. відповідно до положень Хартії про особливе партнерство між НАТО та Україною Спільна моніторингова група Верховної Ради України та ПА НАТО. У березні 2003 року ця група була реорганізована в Міжпарламентську раду Україна – НАТО.

У квітні 2021 року в ПА НАТО було створено Групу підтримки Кримської платформи. Весняна сесія ПА НАТО була проведена в Києві 27-30 травня 2022 року [21, с. 13].

Важливим інструментом впровадження реформ в Україні є Річні національні програми під егідою Комісії Україна НАТО (ANP), які реалізуються з 2009 року. РНП затверджує Президент України. 24 лютого 2021 року Президент України затвердив нове Положення про розробку Річних національних програм під егідою Комісії Україна-НАТО та оцінку їх виконання.

Згідно з документом, кожен розділ РНП містить опис реформ у відповідних сферах, визначає стратегічну мету реформ, цілі та пріоритети на рік. У додатках до РНП зазначено першочергові завдання, відповідальних за їх виконання, терміни виконання, а також показники виконання РНП.

Особлива увага в РНП приділяється відповідності критеріям членства в НАТО, просуванню сектору безпеки і оборони України до стандартів НАТО, посиленню демократичного цивільного контролю [52].

Комісію з питань координації євроатлантичної інтеграції України (на чолі з Віце-прем'єр-міністром з питань європейської та євроатлантичної інтеграції України) було створено в липні 2016 р. Створено чотири спільні робочі групи Україна-НАТО з метою розвитку практичної співпраці в рамках під егідою Комісії: з військової реформи; з питань оборонно-технічного співробітництва; про співробітництво в галузі науки та екології; з питань цивільного планування на випадок надзвичайних ситуацій.

Головною метою Спільної робочої групи Україна-НАТО з військової реформи є сприяння підтримці військово-політичного діалогу та залученню Альянсу до реформування сектору безпеки і оборони в Україні [54]. Під егідою цієї Спільної робочої групи впроваджується низка проектів, спрямованих на сприяння реформі безпеки та оборони: боротьба з корупцією (Ініціатива доброчесності та прозорості НАТО, зменшення корупційних ризиків в установах оборони та безпеки), навчання цивільної безпеки та особового складу оборони, реформувати військову освіту в Україні, перепідготовку та соціальний захист звільнених військовослужбовців.

Підписана у грудні 2015 року Дорожня карта Україна-НАТО щодо оборонно-технічного співробітництва визначає діяльність Спільної робочої групи НАТО Україна з питань оборонно-технічного співробітництва. Документ було оновлено в грудні 2019 року в Брюсселі внаслідок перегляду результатів співпраці. Дорожня карта визначає основні напрямки співпраці в світлі розвитку можливостей України у сфері озброєння та військової техніки [48]. Документ визначає рівень допомоги, що надається Україні для завершення переходу на

технічні стандарти Альянсу та участі України в багатонаціональних проектах в рамках Концепції розумної оборони НАТО.

За координацію співпраці між Україною та НАТО у сфері науки відповідає Спільна робоча група Україна-НАТО з питань співробітництва в галузі науки та довкілля, створена у 2000 році. Співробітництво України з НАТО в рамках Програми «Наука заради миру та безпеки» триває з 1991 року. Його визнали успішним проектом усі країни-члени НАТО, представники яких брали участь у проектах Програми. З 2014 року Україна посідає перше місце серед інших партнерів за кількістю наукових проектів та обсягом їх фінансування в рамках Програми «Наука заради миру та безпеки» [21, с. 18]. Співпраця з Альянсом у сфері цивільного захисту відбувається в рамках Спільної робочої групи Україна-НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру. В НАТО головну роль у цій діяльності відіграє Вищий комітет НАТО з планування на випадок надзвичайних ситуацій цивільного характеру, який з 1998 року включає Євроатлантичний координаційний центр реагування на катастрофи. Його основні завдання включають обмін інформацією та координацію співпраці у ліквідації наслідків катастроф. Основними завданнями Спільної робочої групи є планування та координація спільної діяльності у сферах взаємного інтересу. Діяльність групи вважається невід'ємною частиною роботи Комітету планування на випадок надзвичайних ситуацій та підпорядкованих йому підрозділів [33].

Україна є країною-партнером НАТО, підрозділи якої беруть участь у численних операціях і місіях Альянсу, Силах реагування НАТО, включаючи Сили під керівництвом НАТО в Косово та Місії НАТО в Афганістані. 22 липня 2020 року Північноатлантична рада схвалила рішення про приєднання України до операції НАТО Sea Guardian як потенційного оперативного партнера. Збройні сили України планують до 2023 року залучити до операції два патрульні катери «Айленд», а в перспективі – фрегат «Гетьман Сагайдачний» з вертольотом Ка-27 і групою обслуговування. Україна бере участь у навчальній місії НАТО в Іраку з 2006 року.

Отже, з усього вище вказаного можна зробити висновок, що НАТО та Україна, в ході підготовки до війни та після вторгнення продовжують налагоджувати спільні контакти через різні двосторонні проекти та саміти. Британія у рамках НАТО продовжує навчання українських військовослужбовців на власних військових базах, проводить показові виступи з різними членами НАТО для підняття бойового рівня збройних сил.

2.4. Відносини між країнами після 24 лютого

Переважно двосторонній характер військової допомоги Україні зберігся після вторгнення Росії в Україну. Міжнародні зусилля координуються Великобританією, США та Польщею через нещодавно створений Міжнародний координаційний центр донорів та Контактну групу з питань оборони України. НАТО підтримувала допомогу союзників, допомагала координувати зусилля та сприяла доставці гуманітарної та нелетальної допомоги в країну. Однак НАТО не володіє власними військовими ресурсами, і було чітко зазначено, що як оборонний альянс двостороння оборонна допомога з боку союзників по НАТО є більш прийнятним напрямком дій. Україна не є членом НАТО, тому війська НАТО не будуть розгорнуті на нашій території, а союзники по НАТО виключили введення забороненої для польотів зони, оскільки це призвело б до прямого конфлікту сил НАТО з Росією [61].

ЄС надає військову допомогу, включаючи летальне озброєння, через свій новий Європейський фонд миру. Це перший раз, коли ЄС напряму фінансує військову допомогу третій країні за рахунок коштів ЄС.

Велика Британія, США та Польща взяли на себе провідну роль у координації міжнародної військової допомоги Україні. У лютому 2022 року та знову наприкінці березня Велика Британія провела донорські конференції, остання за участю понад 35 країн і представників НАТО та ЄС, щоб обговорити потреби України щодо летальної та нелетальної допомоги та заохотити подальші пожертвування та підтримувати їх доставку [14, с. 214].

У квітні 2022 року Великобританія разом із країнами-партнерами створила Міжнародний центр координації донорів (IDCC) у Штутгарті, штаб-квартирі Європейського командування США, щоб «військова допомога міжнародної спільноти Україні була максимально скоординованою та ефективною». Роль IDCC, до складу якої входять понад сто військовослужбовців із 30 країн, полягає в тому, щоб відправляти українські запити на озброєння, координувати відповідь союзників і забезпечувати доставку обладнання в Україну.

З кінця квітня координація військової допомоги IDCC підтримується створенням Контактної групи з оборони України під проводом США. Група збиралася майже щомісяця, щоб обговорити нові військові вимоги України та те, як найкраще реагувати. П'яте, останнє, засідання групи відбулося 8 вересня 2022 року на авіабазі Рамштайн у Німеччині, у ньому взяли участь 50 країн [13, с. 298].

Поряд з Міжнародним центром координації донорів і Контактною групою у квітні 2022 року союзники на чолі з Великою Британією створили Міжнародний фонд для України (МФУ) для координації закупівлі та транспортування військової техніки в Україну з третіх країн або промисловості. 11 серпня у Копенгагені відбулася міжнародна донорська конференція, метою якої було обговорити, як посилити військову допомогу, що надається Україні, та зберегти її в довгостроковій перспективі. У конференції, організованій Данією, Україною та Великою Британією, взяли участь 26 країн, де обговорювалися питання фінансування, виробництва зброї, навчання та розмінування. Серед домовленостей, досягнутих на конференції, було розширення МФУ з метою фінансування закупівлі військового обладнання для України, підтримки України в процесі закупівель та сприяння навчанню [64]. Довгостроковий намір полягає в тому, щоб сприяти переходу від пожертвувань окремих країн із власних запасів до закупівель безпосередньо в оборонній промисловості (Додатки В і Г). Міністерство оборони Великої Британії підтвердило, що 250 мільйонів фунтів стерлінгів із 1 мільярда фунтів стерлінгів, виділених на саміті НАТО наприкінці червня, будуть вкладені в МФУ.

На початку грудня 2021 року та у світлі нової військової активності Росії на кордонах України Уряд заявив, що Велика Британія «розглядає можливість надання суто оборонної підтримки Україні, щоб допомогти їй захистити себе». У січні 2022 року Міністерство оборони підтвердив, що на додаток до існуючої підтримки, яка надається, Велика Британія надасть новий пакет допомоги у сфері безпеки «для підвищення обороноздатності України», включаючи надання легкої протитанкової зброї. Невеликий контингент британських військових також буде розгорнутий для проведення початкової підготовки протягом короткого періоду часу в рамках операції «ОРБІТАЛ» [44].

Незважаючи на те, що це рішення призначене для оборонних цілей, Великобританія вперше поставила летальну зброю в Україну. 30 січня 2022 року уряд підтвердив поставку 2000 протитанкових ракет. 10 лютого Міністерство оборони підтвердило, що також буде надано додаткове захисне спорядження, зокрема бронежилети, шоломи та черевики. У відповідь на побоювання щодо неминучого російського вторгнення Велика Британія оголосила в середині лютого 2022 року, що весь британський військовий навчальний персонал виведе з України [44].

2 березня Джеймс Хіппі заявив у Палаті громад, що «в найближчі години та дні ми надамо Україні новий пакет військової підтримки». Цей пакет включатиме «летальну допомогу у вигляді оборонної зброї та нелетальної допомоги, такої як бронежилети, медичне обладнання та інше ключове обладнання за запитом українського уряду». Але міністр додав, що «неможливо поділитися з Палатою більш детальною інформацією про цей момент операції». 9 березня міністр оборони Бен Уоллес оприлюднив деякі подробиці військової допомоги, яку Великобританія надала. Він сказав, що Сполучене Королівство продовжує постачати легку протитанкову зброю нового покоління (NLAW), перевищивши 2000 одиниць, вперше оголошених 17 січня. Він сказав Палаті представників, що станом на березень було доставлено 3615 NLAW і продовжується доставлятися більше, і, крім того, «незабаром ми почнемо доставку невеликої партії протитанкових ракет Javelin» [65].

Уоллес додав, що у відповідь на українські запити уряд прийняв рішення «вивчити можливість надання високошвидкісних переносних зенітних ракет Starstreak». Він сказав, що «ми вважаємо, що ця система залишиться в межах визначення оборонної зброї, але дозволить українським силам краще захищати своє небо». Він також оголосив, що Великобританія збільшить поставки пайків, медичного обладнання та іншої нелетальної військової допомоги [65]. Міністр оборони стверджував, що уряд виявляє обережність коли вирішує, яку військову допомогу надати Україні, «усе, що ми робимо, пов'язане з рішенням про постачання оборонних систем і відкаліброване так, щоб не переростати до стратегічного рівня». Про збільшення летальної допомоги вдвічі на зустрічі лідерів НАТО та G7 24 березня оголосив прем'єр-міністр Джонсон. Було надано ще 6000 оборонних ракет, включаючи систему протиповітряної оборони Starstreak, яка розглядалася. Таким чином, кількість наданої «оборонної летальної допомоги» більш ніж подвоїлася і перевищила 10 000 ракет.

Прем'єр-міністр також оголосив про фінансову підтримку українських військових у розмірі 25 мільйонів фунтів. Ця фінансова підтримка надходитиме від Фонду конфлікту, стабільності та безпеки та допоможе виплачувати зарплати українським військовим, льотчикам і поліцейським, а також «забезпечувати якісне оснащення збройних сил» [60]. На початку квітня Велика Британія прийняла українську військову делегацію, щоб обговорити потреби в оснащенні та варіанти подальшої військової підтримки. 8 квітня Міністерство оборони підтвердило, що Україні буде надано ще один пакет військової допомоги на 100 мільйонів фунтів. Додаткове обладнання включатиме понад 800 протитанкових ракет NLAW, більше ракет Javelin і Starstreak, додаткові боєприпаси для нанесення точних ударів і додаткову нелетальну допомогу, включаючи бронезилети, балістичні шоломи та окуляри нічного бачення.

Після візиту Прем'єр-міністра до Києва Даунінг-стріт також підтвердив 9 квітня, що Велика Британія надасть Україні 120 одиниць бронетехніки та нові протикорабельні ракетні системи Harpoon. Наприкінці квітня це

супроводжувалося передачею в подарунок кілька броневих автомобілів «Штурмер», оснащених пусковими установками зенітних ракет [43].

У травні 2022 року британський уряд оголосив, що 1,3 мільярда фунтів стерлінгів буде виділено на військову допомогу Україні. Це фінансування буде надано зі спеціального резерву Казначейства. Фінансування включає пакет військової допомоги вартістю 300 мільйонів фунтів стерлінгів, про який прем'єр-міністр оголосив 3 травня, і включав обладнання для електронної боротьби, радіолокаційну систему протибатарей, обладнання для постановки перешкод GPS і тисячі систем нічного бачення.

6 червня 2022 року Міноборони підтвердило, що надасть Україні три реактивні системи залпового вогню M270 і відповідні боєприпаси. M270 може вражати цілі на відстані до 80 км з точністю і, як очікується, «запропонує значне підвищення можливостей для українських сил». Рішення було прийнято на прохання українського уряду щодо високоточної зброї більшої дальності для захисту від російської важкої артилерії та було прийнято разом із США, які надають Україні високомобільну артилерійську ракетну систему [43]. Українські війська проходять навчання на нових системах у Великобританії. Міністерство оборони також підтвердило закупівлю 20 самохідних артилерійських установок M-109 у бельгійської збройової компанії, які армія відремонтувала перед відправкою в Україну.

На саміті НАТО наприкінці червня 2022 року Джонсон оголосив про виділення ще 1 мільярда фунтів стерлінгів на військову підтримку Україні в рамках «наступного етапу», який «посилить і підтримає опір України російському вторгненню». У відповідь на парламентське запитання 5 вересня 2022 року Міністерство оборони підтвердило, що всі урядові департаменти внесли внески в цю додаткову військову допомогу зі своїх бюджетів на 2022/23 роки разом із внесками урядів Шотландії та Уельсу [41]. Зокрема, це фінансування допоможе постачати засоби, включаючи протитанкову зброю, системи протиповітряної оборони, безпілотні літальні апарати (дрони), обладнання для радіоелектронної боротьби та тисячі одиниць комплекту для

українських солдатів. У заяві до Палати представників 21 липня 2022 року міністр оборони підтвердив, що «майбутня запланована військова підтримка також включатиме більш складні системи захисту з різними можливостями». 11 серпня Міноборони підтвердило, що в Україну будуть відправлені додаткові реактивні системи залпового вогню M270, а також «значна кількість» високоточних ракет M31A1. Бен Воллес зазначив, що новітнє обладнання допоможе Україні «продовжувати захищатися від російської агресії та невідповідного використання далекобійної артилерії» [43].

5 вересня міністр оборони підтвердив, що Великобританія продовжує надавати військову допомогу українським збройним силам і що Великобританія «зараз працює над додатковим пакетом підтримки». На засіданні Генеральної Асамблеї ООН 21-23 вересня прем'єр-міністр Ліз Трасс пообіцяла надати Україні додаткову військову підтримку на мільярди доларів протягом 2023 року.

Під час візиту до Києва в середині червня 2022 року Борис Джонсон запропонував запустити нову програму навчання особового складу Збройних сил України з метою розвитку їхнього бойового досвіду та відновлення сил. Згідно зі схемою, близько 10 000 нових солдатів могли б проходити підготовку кожні 120 днів у місцях розташування МО по всій Великобританії. Навчальний курс буде зосереджений на навичках ведення бою на передовій, базовій медичній підготовці, тактиці патрулювання та законах збройних конфліктів [44].

27 червня уряд підтвердив, що Україна прийняла пропозицію, і перші українські військові прибули до Великобританії на початку липня. Приблизно 1050 військовослужбовців Великої Британії задіяно для виконання програми, яку очолюватиме 11 Бригада допомоги силам безпеки. Велика Британія також надала одяг та обладнання для підтримки українського персоналу в навчанні та для повернення в Україну.

Ведуться обговорення з міжнародними партнерами щодо підтримки реалізації програми. Нідерланди були однією з перших країн, які запропонували допомогу, і очікується, що війська будуть розгорнуті до Великобританії

наприкінці серпня. 4 серпня канадський уряд оголосив, що 225 канадських військових буде розгорнуто до Великобританії на початковий період чотири місяці для участі в навчальній програмі. До російського вторгнення в Україну канадські сили були розгорнуті в Україні з 2015 року в рамках місії військової підготовки та нарощування потенціалу [49].

Уряд Швеції підтвердив, що він розгорне 120 інструкторів у Великій Британії до кінця 2022 року, з максимальною кількістю 60 інструкторів, залучених до програми навчання в будь-який момент. 8 серпня Міністерство оборони Фінляндії також підтвердило, що 20 осіб персоналу братиме участь у програмі навчання протягом цього року. Данія надасть 130 військових для програми Великобританії. Данія надає тривалу підтримку Україні в навчанні, беручи участь у навчальній програмі Великої Британії «ОРБІТАЛ» та канадській «Юніфаер» з 2015 року. Данія також запропонувала провести навчальну програму для командувачів і членів Сил територіальної оборони України. На Копенгагенській конференції 11 серпня Норвегія також оголосила, що вона надасть персонал для програми навчання, хоча точна кількість ще невідома [49]. Уряд Нової Зеландії оголосив 15 серпня, що він розгорне 120 військових до Великобританії для участі в навчальній програмі. Цей персонал буде розгорнутий до 30 листопада 2022 року. Литва також приєдналася до ініціативи на початку вересня 2022 року, надавши 15 осіб.

Військова підтримка НАТО перед вторгненням Росії в Україну надавалася в основному через Комплексний пакет допомоги, узгоджений у 2016 році. На саміті глав держав і урядів у Мадриді наприкінці червня 2022 року союзники по НАТО погодили новий пакет допомоги для України, яка надасть довгострокову, стійку підтримку. Однією з довгострокових цілей Альянсу є допомога Україні у відмові від обладнання радянських часів і приведенні українських сил і обладнання до стандартів НАТО [50]. Відповідно до Декларації Мадридського саміту, пакет «прискорить поставку нелетального оборонного обладнання, покращить кіберзахист і стійкість України, а також підтримає модернізацію її оборонного сектора під час переходу до зміцнення довгострокової сумісності».

У довгостроковій перспективі НАТО також допомагатиме Україні у будь-якій майбутній післявоєнній відбудові та реформах.

Обидві країни співпрацюють також у сфері кібербезпеки. Західні лідери однозначно заявили, що вони не направлять військові сили для боротьби в Україні. Проте в цифровій сфері західні урядові, військові та комерційні актори безпосередньо взаємодіють з російськими зловмисниками та беруть на себе низку відповідальності за захист українських мереж і даних. Ця спеціальна коаліція протистояла інтенсивній кампанії російських кібератак у перші шість місяців війни [63].

Незважаючи на підвищений рівень кібератак, кібервійна Росії, якої так боялися, не була такою, як передбачали багато експертів. Міжнародні зусилля зміцнення кіберзахисту України займають чільне місце серед широкого спектру теорій, висунутих для пояснення відносно обмеженого впливу кібероперацій під час війни. Але експерти розділилися щодо важливості майже кожного аспекту кіберкампанії, включаючи твердження про те, що міжнародна допомога відіграла важливу роль у тому, щоб відносно невелика країна могла дати відсіч одній із провідних кібердержав світу.

Багато довоєнних оцінок передбачали, що кібератаки відіграватимуть значну роль у кампанії Росії [33]. Стратегічний контекст свідчить про те, що Україна має великий досвід захисту від російських кібератак і може залучити вмотивованих, висококваліфікованих експертів для захисту критично важливих цілей, вона врешті-решт не зможе запобігти серйозній шкоді цифровим мережам і даним та їх експлуатації. Оперативні можливості України були перевершені стратегічними перевагами Росії у володінні одними з найпотужніших у світі наступальних кіберпотенціалів та діях у цифровій місцевості, яка, як вважається, надає перевагу наступу, а не обороні. Виявилося, що Москва має вирішальну перевагу в кіберпросторі [39].

Дійсно, Росія активізувала свою давню кампанію кібератак проти України перед наземним вторгненням, і протягом наступних місяців вона підтримувала посилений темп атак. Проте атаки, здається, досягли лише обмежених зривів,

що надало менше стратегічного значення військовим цілям Москви, ніж планувалося. Перші дані змусили високопоставлених українських та американських чиновників вітати велике значення міжнародного партнерства для зміцнення кіберзахисту України, тоді як Microsoft оголосила, що «нова форма колективної оборони» «виявилася сильнішою, ніж наступальні кіберспроможності». Публічні звіти Microsoft за квітень і червень 2022 року були частково спрямовані на висвітлення діяльності, яка залишилася невизнаною в публічному дискурсі. Через шість місяців війни голова GCHQ оцінив, що «ми, можливо, бачили найефективнішу оборонну кіберактивність в історії» [48].

Але оцінити стратегічний ефект у цифровій сфері ще важче порівняно з іншими сферами війни. Деякі вчені стверджують, що війна в Україні продемонструвала властиві обмеження наступальних кібероперацій, тоді як інші стверджують, що очікування «кібершоку і страху» були нереалістичними і що Росія фактично використовувала кібероперації з великим ефектом проти бажаних цілей. Хоча кожна група по-різному трактує кібервимір війни, обидві точки зору применшують значення оборонної сили України у визначенні стратегічної цінності російських кібератак.

Таким чином, оцінка міжнародних зусиль щодо підтримки кіберзахисту України відбувається на тлі різних оцінок подій і конкуруючих теорій про роль кіберпотуги в цьому та майбутніх конфліктах [40].

Програма Великобританії щодо таємної допомоги Україні захищатися від російських кібератак, тепер хоч трохи розкрита. Деталі пакету вартістю 6 мільйонів фунтів стерлінгів раніше не були оприлюднені, щоб забезпечити оперативну безпеку.

За словами учасників програми, Україна стала свідком безпрецедентних атак з боку низки російських спецслужб. Але українська оборона за підтримки союзників допомогла їй витримати багато спроб знищити систему. Вважалося, що напад на Україну в кіберпросторі є наймасштабнішим актом одного уряду в історії.

Джерела безпеки кажуть, що російські атаки відбувалися хвилями, прискорившись у другій половині минулого року, коли Москва готувалася до свого вторгнення. Згідно з джерелами, під час наступної хвилі вони прагнули зірвати урядові міністерства в січні та лютому, а потім перейшли до нової, більш опортуністичної фази в останні місяці [39].

З'ясувалося, що Велика Британія довго співпрацювала з Україною щодо кіберзахисту, але перейшла до надання прямої допомоги після вторгнення. Допомога була зосереджена на співпраці з галузевими партнерами для надання спеціалізованих криміналістичних можливостей для виявлення та розслідування атак, а також пропозиції апаратного забезпечення та інших систем для посилення захисту. «Ми залучили частину нашого досвіду, щоб допомогти їм захиститися від того, що було щоденним нападом кібератак з боку Росії з початку вторгнення», – сказав Лео Дочерті, міністр Європи у Міністерстві закордонних справ Співдружності та розвитку (FCDO). Підтримка надається через FCDO, і офіційні особи кажуть, що це лідерство серед союзників у наданні спеціалістів [39].

Кіберкомандування американських збройних сил також нещодавно розповіло про спосіб, у який воно допомагало полювати на росіян в українських системах, хоча їхня команда відійшла до моменту вторгнення в лютому. Джерела, близькі до британської програми, яка передбачає широку підтримку приватного сектора, кажуть, що бачили хвилі атак, іноді з використанням інноваційних методів. Це включало націлювання на супутниковий зв'язок, щоб проникнути в конфіденційні мережі, і використання мереж агентів-людей на землі для отримання доступу до ключових систем – були знайдені заражені USB-пристрої, які, очевидно, були вставлені в комп'ютери [50].

У деяких випадках були спроби вивести міністерства та інфраструктуру з офлайн. Але Росія спочатку не намагалася знищити телекомунікаційні та енергетичні мережі, швидше за все, тому, що вони сподівалися використовувати їх у власних цілях і «жити за їх рахунок».

Ще в 2015 році хакери, пов'язані з Росією, змогли на години вимкнути електростанцію в країні, і після початкової затримки цього року мішенями стали електроенергетичні системи. Зараз щодня спостерігаються жахливі картини того, як електрична мережа в Україні страждає від балістичних ударів і ударів безпілотників з боку росіян.

Кажуть, що в перші місяці війни команди, яких підтримувала Велика Британія, також бачили конкретні російські напади на бази даних, які шукали особисту ідентифікаційну інформацію на рівні сіл, районів і міст, які, можливо, були російськими спецслужбами, які намагалися ідентифікувати та знайти посадових осіб. За словами джерел, було помічено повний спектр хакерських груп з усіх трьох російських спецслужб, серед яких найактивнішою є військова розвідка, ГРУ [52].

Схоже, що найсучасніші можливості були спрямовані для націлювання на високопосадовців України. Одну з найбільш прихованих груп під кодовою назвою «Турла», пов'язану зі службою безпеки ФСБ Росії, також помітили у двох місцях завдяки допущеним помилкам. Тим часом російська служба зовнішньої розвідки СВР продовжує шпигувати за урядами США та Європи.

Крім того, було помічено мобілізацію нових російських команд разом із більш інноваційними методами розробки та розгортання шкідливого програмного забезпечення. Однак є ознаки того, що конфлікт тимчасово порушив російський кримінальний світ через розкол між угрупованнями через війну, кажуть ті, хто займається спостереженням за мережею [48].

Незважаючи на ефективну оборону, яку очолюють українці та підтримують союзники, кіберпростір залишається серйозною проблемою, оскільки Росія продовжує шукати нові шляхи реалізації своїх амбіцій.

Історично ЄС надавав лише обмежену підтримку реформі сектору безпеки. Військова реформа переважно була в центрі уваги НАТО та двосторонньої співпраці з окремими союзниками.

Однак у грудні 2021 року ЄС анонсував пакет заходів для сприяння зміцненню спроможності Збройних сил України. Пакет, створений у рамках

нового Європейського фонду миру ЄС, коштував 31 мільйон євро протягом трьох років і фінансуватиме військові медичні підрозділи, включаючи польові госпіталі, інженерні підрозділи, підрозділи мобільності та матеріально-технічного забезпечення та підтримку в кібернетичному режимі.

Також обговорювалося можливе створення місії ЄС з допомоги військовій підготовці в Україні, яка зосередиться на реформі військової освіти. Однак ця пропозиція так і не була реалізована після вторгнення Росії в Україну.

27 лютого Верховний представник ЄС із закордонних справ Жозеп Боррель заявив, що ЄС буде напряму фінансувати військову допомогу Україні, включно з летальним озброєнням. Кошти буде використано для фінансування двох заходів екстреної допомоги: постачання летальної зброї для української армії (400 мільйонів євро) та забезпечення нелетальних матеріалів, таких як паливо, захисне обладнання та невідкладна медична допомога (50 мільйонів євро). Боррель сказав, що «табу впало» і що це буде перший випадок в історії, коли ЄС надаватиме летальне обладнання третій країні. Боррель також повідомив, що Польща погодилася слугувати логістичним центром для передачі цієї допомоги Україні. Міністр закордонних справ і оборони Ірландії Саймон Ковені заявив, що згідно з механізмом раїни, яким незручно постачати летальну допомогу, наприклад Ірландія, матимуть можливість спрямувати свої внески на альтернативні форми допомоги, такі як медичне забезпечення та захисне обладнання.

За словами генсека НАТО, ситуація в Україні «залишається мінливою та непередбачуваною». Перед вторгненням Ліз Трасс, міністр закордонних справ Великобританії, заявила, що будь-які агресивні дії Росії будуть «стратегічною помилкою». Після зустрічі Єнс Столтенберг заявив, що будь-яка подальша російська агресія «обійдеться високою ціною» для Росії. Держсекретар США Ентоні Блінкен, виступаючи за підсумками двосторонніх переговорів з російським колегою, застеріг Росію від будь-яких подальших агресивних дій проти України.

Зі свого боку, Росія заперечувала будь-які плани вторгнення в Україну і заявляла, що розгортання Альянсом системи протиракетної оборони уздовж свого східного фронту повертає «кошмарний сценарій військового протистояння».

Висновок до розділу 2.

Період з 2014 року і до нашого часу став переломним як для України так і для Європи. Починаючи від війни на Сході і анексії Криму і аж до початку повномасштабної війни, Україна пройшла шлях тотальної модернізації та трансформації. Реформування ЗСУ, яке розпочалося ще за Порошенка і зробило українську армію боєздатною, показало зовсім інший рівень професіоналізму та майстерності про які раніше можна було лише мріяти.

Головним завданням двосторонньої співпраці з Великобританією було налагодження двосторонніх відносин. Це також було пріоритетним завданням для Британії, оскільки вихід з ЄС, змусив її шукати союзників і торгових партнерів. Після Брекситу Британія шукала можливості налагодити двосторонні відносини і укладання Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю та стратегічне партнерство було корисним для обох сторін. Згідно угоди українські продовольчі товари потрапляли до Британії, у свою чергу це розширювало спектр товарів, котрі можна було ввозити в Україну.

Британія також допомагає Україні зі вступом до НАТО. Британські інструктори навчають українських військових у рамках програми «Орбітал», що у свою чергу дало плоди на початковому етапі війни з Росією. Ще до війни Британія надавала Україні нелетальну зброю, протитанкові комплекси, а також військове спорядження. Варто зазначити, що цей вклад був неоцінений оскільки допоміг стримати ворога і не просунути до столиці у перші дні війни.

Загалом двостороння співпраця поглибилася, а із приходом до влади Ріші Сунака вона може збільшитися, оскільки новий прем'єр оголосив про новий пакет допомоги для України.

РОЗДІЛ 3

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УКРАЇНСЬКО-БРИТАНСЬКОГО БЕЗПЕКОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Війна в Україні залишається в критичному стані і вимагає постійних і збільшених інвестицій від західних союзників, навіть якщо внутрішня аудиторія охоплена втомою та безпорадністю. У той же час уряди з обмеженими можливостями, охоплені кризою вартості життя та енергетичною кризою, також повинні будуть знайти простір, щоб зосередитися на наслідках, які виникнуть у результаті вирішення конфлікту – що б і коли б це не було. Невизначеність щодо можливих результатів і розбіжність у поглядах деяких союзників на те, як має бути досягнутий успіх, ускладнюють цей процес. Але подібно до того, як ті країни, які передбачили ескалацію агресії Росії, були найкраще підготовлені для швидкого реагування на ситуацію в Україні, здатні перехопити ініціативу та швидко мобілізуватись, коли почнеться відбудова України, надасть певним націям більшу роль у розробці форми його миру [61].

Велика Британія з гордістю відіграє життєво важливу роль у захисті України, а прем'єр-міністр, міністр закордонних справ і міністр оборони погоджуються щодо серйозності ситуації та необхідності комплексної відповіді Заходу на напад Росії. Великобританія наразі є найбільшим європейським донором військової та гуманітарної допомоги Україні, і уряд зміг діяти швидко та амбітно, знаючи, що його громадяни підтримують рішучу відповідь. У той час як фінансовий внесок Сполучених Штатів перевищує внесок їхніх союзників, складність військової відповіді вимагає різноманітних навичок і досвіду [63]. Сполучене Королівство відіграє важливу функцію «формування» у підтримці координації військового обладнання та інфраструктури, наданні гуманітарної допомоги та зборі юридичних доказів. У цих ролях Великобританія заслужила похвалу як відданий, спритний і надійний партнер.

Конференція з відновлення України, яка проходила у Лугано, Швейцарія, об'єднала міжнародних партнерів, щоб розпочати окреслення повного спектру

вимог не лише для відновлення економічної, політичної та соціальної структури України, але й для здійснення довгострокових інвестицій у її майбутній успіх, як кордон безпеки Європи [14, с. 217]. Завдання відновлення України після такого шокуючого військового бомбардування, яке мало на меті завдати якомога більшої шкоди критичній інфраструктурі, культурним пам'яткам і цивільним службам, буде монументальним за масштабом і вимагатиме інтелектуального, фізичного та фінансового вкладу багатьох партнерів. Наразі масштаб проекту оцінюється в понад 500 мільярдів доларів США. Це залучатиме повний потенціал як урядів, так і приватного сектору. Цілком ймовірно, що цей проект відбуватиметься разом із офіційним кримінальним провадженням, яке шукатиме певну форму справедливості за кричуще порушення російською державою міжнародного права під час самого вторгнення та звірства, які продовжують виявлятися під час конфлікту. Тому це буде час одночасного огляду назад і погляду вперед [13, с. 299].

Буде багато різних аспектів відновлення суверенної нації, яка зазнала такої значної структурної та соціальної шкоди. Подібно до того, як для західних союзників було важливо продуктивно та доцільно працювати разом під час початкового надання військової та гуманітарної допомоги та застосування економічних санкцій, буде надзвичайно важливо, щоб партнери могли колективно домовитися про розподіл праці для підтримки успішних результатів. Визначаючи свою роль у відбудові, Велика Британія повинна враховувати особливі інтереси, активи та навички союзників. Вони також повинні розглянути можливості, щоб відновити та переглянути відносини з ключовими партнерами на Заході, включаючи Європейський Союз і Сполучені Штати. Крім того, як діяти як стимулююча сила, щоб заохочувати та підтримувати участь індо-тихоокеанських держав, які визнають значення України для стабільності міжнародного порядку, заснованого на правилах [21, с. 19].

ЄС оголосив, що перемістить Україну в процес кандидатури на вступ, і хоча немає чітких часових рамок для реалізації цього, тим часом буде багато аспектів нових відносин Україна-ЄС, які можуть бути актуалізовані. Немає

сумніву, що ЄС повинен буде зіграти особливу, суттєву роль в економічному відродженні України та зміцненні її управління після конфлікту. Оскільки країни-члени ЄС зараз є домом для мільйонів громадян України, інституції також повинні будуть відігравати важливу роль у соціальній реабілітації країни. ЄС уже оприлюднив свої плани щодо «платформи реконструкції України», визначивши як економічний розвиток, так і інституційні реформи як пріоритети для блоку. У ньому також зазначається, що інші країни та альянси, включаючи G7, повинні будуть залучені до колосального проекту реконструкції [34].

Незрозуміло, яку конкретну роль Сполучені Штати бажають відігравати у підтримці відновлення України в середньостроковій перспективі. Існував високий ступінь двопартійної політичної підтримки потужної інституційної відповіді, але було мало зусиль, щоб оприлюднити ці інвестиції серед населення, яке втомилося від військового втручання. По мірі того, як Сполучені Штати наближаються до проміжних виборів, які, ймовірно, внесуть додатковий динамізм і нестабільність у їхню внутрішню політичну культуру, з'являться сили, які відволікатимуть їхню увагу від європейської безпеки. До цього часу адміністрація Байдена дала зрозуміти своїм щедрим фінансовим і військовим забезпеченням Україні, що вона продовжує розглядати Росію як екзистенційну загрозу для ліберального світового порядку [27]. Він також нещодавно оголосив про нові інвестиції у свою європейську присутність у сфері безпеки після десятиліть поступового відходу.

Однак минуло менше року з тих пір, як Америка в хаотичних обставинах вийшла з Афганістану, переслідувана помилковим процесом реконструкції, який не зміг досягти самодостатності. З огляду на те, що Китай, який стає все більш терпимим до ризику, продовжує кидати виклик американській глобальній владі, а у Вашингтоні може виникнути розбіжність щодо характеру відповіді на ці загрози, конкуруючі сили будуть важким тиском на президента, коли він буде приймати рішення щодо розподілу все більшої кількості ресурсів [34]. Нестабільність політичного середовища в Америці змушує всіх західних союзників замислитися над тим, як найкраще впровадити послідовність і

стійкість у відносини з цією глобальною наддержавою, і Британія може зіграти роль у зміцненні значної довгострокової ролі у відбудові України.

Для Сполученого Королівства війна в Україні стала можливістю продемонструвати постійну відданість нації європейській безпеці, а також те, наскільки ефективно та амбітно вона може працювати, коли політична воля поєднується з розумними політичними інвестиціями. Не дивно, що українське керівництво хотіло б, щоб уряд Великої Британії відігравав значну роль у процесі реконструкції, розширюючи нинішню «формуючу» функцію нації, що сприяє британській сильній стороні як стратега, вихователя та адміністратора [41]. Велика Британія оголосила на конференції в Лугано, що виділить ще 1,5 мільярда доларів США як перший крок до відновлення України, починаючи з особливої уваги на Києві та його околицях, як просив президент Зеленський.

Є багато моральних, тактичних і практичних причин, чому Великобританії має сенс скористатися можливістю зіграти значну роль у формуванні та здійсненні процесу відновлення України, але для цього знадобляться політичні та інституційні амбіції. Характер питань, які стосуються масштабів реконструкції, добре узгоджуватиметься з багатьма британськими сторонами як з точки зору процесу, так і по суті. Сполучене Королівство визнано у всьому світі завдяки своїм навичкам у дипломатії, обміні знаннями, регулюванні та встановленні стандартів, міжнародному управлінні, розв'язанні конфліктів, гуманітарному реагуванні, іноземній допомозі та міжнародному розвитку [19, с. 85]. Британський національний досвід і комерційні успіхи в науці та медицині, дослідженнях та інноваціях, освіті, фінансових і юридичних послугах можуть бути використані для отримання цінних ідей, зв'язків і планів як з державного, так і з приватного секторів. Відбудова України буде дорогою справою, і інші партнери, безсумнівно, матимуть найкращі можливості для виконання багатьох аспектів. Але це проект, який потребує великої різноманітності зацікавлених сторін і багатьох внесків, які спрямовані не так на вкладення доларів, а більше на детальне та ретельне планування побудови нації для довгострокової стабільності.

Роль Сполученого Королівства в проекті відновлення України стане практичним випробуванням порядку денного Британії, що вимагатиме скоординованої та конструктивної участі уряду, щоб втілити в життя свої амбіції. Це велике завдання постає в той час, коли уряд стикається з величезними обмеженнями своїх ресурсів, пропускну здатності та персоналу, і вимагатиме розробки потужного нарративу, щоб забезпечити згоду британського народу. Вирішальним аспектом британської відповіді буде використання повної ваги можливостей приватного сектора [22, с. 152]. Однією з причин, чому міжнародні програми розвитку Великої Британії вважаються «золотим стандартом», є ефективні партнерські відносини між державою та приватними компаніями.

Уряд вже намагався досягти значущої інтеграції діяльності Великобританії у сфері розвитку з її ширшими геополітичними цілями, а Інтегрований огляд і його підстратегії, включаючи Стратегію міжнародного розвитку, забезпечують інтелектуальну архітектуру для реалізації проекту такого масштабу, який охоплює як проектування цінностей, так і просування стратегічних інтересів. Успішна реконструкція України стане доказом концепції для інших партнерів у всьому світі та відновить довіру до здатності Заходу працювати разом для досягнення спільних цілей [37]. Це дозволить Великій Британії та нашим союзникам ефективніше конкурувати з геополітичними інтересами авторитарних держав, у тому числі тих, які здійснюють економічний примус та сприяють інвестиціям без підзвітності та прозорості. Це буде доводити, що ліберальні демократії здатні запропонувати надійні альтернативи трансакційним економічним відносинам, які поширюються на повний набір фундаментальних будівельних блоків процвітаючих, інклюзивних, стійких суспільств. Єдине питання зараз полягає в тому, чи зможе Велика Британія прийняти цей виклик.

Британська група зовнішньої політики (British Foreign Policy Group – BFPG) виконуватиме програму роботи з урахуванням особливої ролі Великобританії у відбудові України, об'єднуючи повний набір активів та

інструментів як державного, так і приватного секторів [59]. Уряд Британії продовжуватимемо відстежувати британську громадську думку щодо ролі Сполученого Королівства в Україні та враховувати внутрішній тиск і можливості, які впливатимуть на прийняття рішень серед союзників, а також фіксувати зміни побажань і амбіцій українського народу. ВФРГ вважає, що це можливість для Великобританії зіграти визначальну роль у формуванні нової європейської архітектури безпеки, а також підтримати майбутнє заснованого на правилах міжнародного порядку та досягти успіху проекту Global Britain.

Нинішня скрутна ситуація в Україні є відчайдушною, і західні країни зосереджуються на забезпеченні військових поставок, фінансовій підтримці та безпечному проході для українських біженців [54]. Велика Британія має геополітичний інтерес у допомозі Україні відновити економічну та політичну структуру після конфлікту, оскільки післявоєнна Україна може стати ключовим європейським союзником на кордоні загрозового супротивника. Крім того, вірогідно, що у Великій Британії буде значна політична воля та почуття морального обов'язку допомогти Україні у реструктуризації. У найближчій перспективі багато країн, що розвиваються, покладаються на Україну як на джерело зерна, що робить відновлення експорту зерна невідкладним пріоритетом для запобігання масовому голоду та потенційному голоду в деяких частинах світу [51].

Якби початкові плани Путіна щодо конфлікту вдалися, український уряд було б повалено й замінено режимом, який симпатизував би Кремлю. Але цей результат стає все менш імовірним. Збройні сили та громадяни України забезпечили чудовий захист проти російських збройних сил, яким бракує морального духу, стратегії та технологій. Тому Україна, яка виходить із конфлікту, ймовірно, виглядатиме зовсім інакше, ніж та Україна, яку спочатку уявляв Путін [57].

Одним із можливих результатів є розділена Україна, коли певні регіони у тій чи іншій формі увійдуть до орбіти Росії. Це аж ніяк не буде справедливим результатом: майбутнє України має вирішувати український народ, а не

насильницька агресія. Однак для тих частин України, які залишилися вільними від російського впливу, такий результат міг би прискорити політичну та економічну лібералізацію, можливо, навіть таку, як у Південній Кореї та інших країнах у 20 столітті.

Урок із таких прикладів, як Південна Корея чи Тайвань, полягає в тому, що громадяни країн, які зазнали реальних загроз їхній свободі, можуть зрештою прийняти ліберальні ідеали більш щиро, ніж громадяни давніх демократій. Тоді як контрприклад, такі як Афганістан та Ірак, роблять неможливим вивести якісь загальні правила з траєкторії постконфліктних країн, принаймні можливо, що Україна може вийти з цієї війни з більшим почуттям національної мети, відданістю ліберальним нормам і цінностям і стабільним політичним інституціям [34].

Із 2014 року в Україні зростає підтримка ліберальних цінностей і демократії, і війна, ймовірно, стане каталізатором цієї існуючої тенденції. Десятиліттями, прикладом чого є Євромайдан 2013-2014 років, багато українців прагнули тісніших стосунків з ЄС. Нинішній конфлікт міг би стати кульмінацією, а не просто ще одним розділом у цій боротьбі. Навіть якщо війна закінчиться тим, що частини України будуть під контролем Росії, більшість населення може стати європейським і економічно ліберальним.

У звіті Chatham House за 2017 рік стверджувалося, що «... революція Євромайдану була, за своєю суттю, відмовою від корумпованої системи України та вимогою створення економіки та суспільства, заснованих на західних та європейських нормах» [20, с. 50]. Підтримка українцями приєднання до ЄС був високим ще до початку війни – 72 відсотки висловлювалися за членство в ЄС у лютому 2021 року. Але відтоді цей показник значно зріс, досягнувши 89 відсотків до травня 2022 року.

Прагнення України стати кандидатом в ЄС також сприяло економічній лібералізації, оскільки країна прагне відповідати структурним вимогам для членства. Угода про асоціацію між Україною та ЄС та Угода про поглиблену всеохоплюючу вільну торгівлю збільшили торгівлю між ЄС та Україною, і

обидва структуровані таким чином, щоб підготувати Україну до майбутнього членства в ЄС. Великобританія погодила власну Угоду про політику, вільну торгівлю та стратегічне партнерство з Україною у 2020 році, який містить положення, що заохочують заходи з лібералізації економіки [4].

Цей прозахідний погляд може зробити післявоєнну Україну привабливим місцем для внутрішніх інвестицій і торгівлі, в тому числі з Великої Британії. До конфлікту в Україні вже був технологічний сектор, який розвивався, і немає причин, чому він не міг би розвиватися, як в інших колишніх радянських країнах, таких як Естонія та Литва.

Недавній коментар експерта Chatham House підкреслив нагальну важливість фінансування, зазначивши, що «з новим навчальним роком і наближенням зими міста повинні будувати бомбосховища, ремонтувати та збільшувати житловий фонд, надавати екстрене фінансування малим і середнім підприємствам, будувати нові транспортні сполучення. експортувати через ЄС та накопичувати матеріали, щоб підготуватися до майбутнього пошкодження критичної інфраструктури, яке є неминучим» [34]. Національний план відновлення України конкретно згадує фінансування як важливий спосіб для партнерів підтримати післявоєнну реструктуризацію країни. Як фінансовий центр послуг світового значення та найбільший у Європі технологічний центр за багатьма показниками, Велика Британія може відігравати важливу роль у сприянні відбудові України під час та після війни.

Загальна торгівля Сполученого Королівства значно скоротилася після закінчення перехідного періоду після Brexit у 2021 році (Додатки А і Б), а нові торговельні угоди уряду не змогли заповнити прогалину, що утворилася через зниження торгівлі з ЄС. У короткостроковій та середньостроковій перспективі пріоритетом Великої Британії буде пошук нових торговельних партнерів, які не входять до ЄС, але їй також, можливо, доведеться посилити свої торговельні домовленості з ЄС [28].

Майбутні відносини України з ЄС матимуть значні наслідки для Великої Британії – незалежно від того, чи досягне Україна своїх нинішніх амбіцій щодо повноправного членства, чи стане її близьким зовнішнім партнером.

Уряд президента Володимира Зеленського офіційно звернувся з проханням про членство в ЄС у лютому 2022 року, а в червні Європейська комісія офіційно рекомендувала надати Україні статус кандидата. Проте шанси України на вступ до ЄС залишаються невизначеними [21, с. 21]. Незважаючи на підтримку на високому рівні, в ЄС все ще існує велика опозиція щодо приєднання України, особливо з боку тих держав-членів, які покладаються на російські енергоносії та бажають уникати подальшого загострення Москви. Крім того, зобов'язання України не приєднуватися до ЄС могло б стати частиною післявоєнної мирної угоди.

Процес вступу України може бути тривалим – наприклад, Хорватія чекала 10 років, перш ніж стати повноправним членом. Тим часом або в якості альтернативи ЄС міг би шукати способи пристосуватися до України та будувати тісніші економічні та політичні зв'язки, не пропонуючи повного членства. Незважаючи на те, що це не відповідає сподіванням України, і багато хто сприйматиме це як незадовільний компроміс, схоже, що за цією ідеєю є певний імпульс [25]. Президент Франції Еммануель Макрон раніше закликав до реформування правил Шенгенської зони відповідно до правил єврозони, згідно з якими країни-учасниці мають більше голосу щодо політичних рішень, ніж країни, які не є учасниками і нещодавно він також запропонував створити так зване «Європейське політичне співтовариство» як середина між повним членством і повним виключенням. Якщо така модель мала б застосовуватися до України, вона також могла б бути відкритою для інших периферійних держав, таких як Швейцарія, Туреччина чи Великобританія. Наразі це не найвірогідніший результат переговорів між ЄС та Україною, але майбутній уряд Великої Британії з іншим підходом до європейської співпраці може допомогти зробити це реальністю [34].

Якщо такий результат не матеріалізується і Україна повністю опиниться поза межами, це поставить її в дуже схоже становище з погляду торгівлі до Британії після Brexit. Це може створити нові можливості для торгівлі між Великобританією та Україною. Велика Британія вже знизила тарифи на український імпорт до нуля, хоча чи збережеться ця домовленість після війни, залежить не лише від політичної волі, а й від потенційної суперечки через СОТ, якщо Велика Британія не зможе надати такі ж преференції іншим партнерам, як це технічно вимагається угодами про ННС [37].

У 2018 році Україна не входила до 50 найбільших експортних партнерів Великої Британії, тоді як Велика Британія була лише 16-м найбільшим експортним партнером України. Однак навіть за п'ять-десять років ця ситуація може змінитися. Досвід таких країн, як Ірландія, Південна Корея та Тайвань, демонструє, що економіки можуть лібералізуватися та швидко розвиватися, якщо є поєднання інвестицій та сильних інституцій. Наприклад, Південна Корея зараз посідає 10-е місце у світі за ВВП (порівняно з Великобританією - п'ятим) і є сьомим найбільшим експортером у світі (порівняно з 12-м у Великобританії) [36].

Південна Корея та інші країни, згадані вище, демонструють, що розділена країна чи країна, яка перебуває у протистоянні іншим чином, може створити належні умови для процвітання в довгостроковій перспективі. Україна має вигідне географічне розташування, щоб стати торговельним центром на Чорному морі, який діє як ворота до Центральної Азії, Європи та Близького Сходу.

Найголовніше те, що війна підкреслює важливість стійкості для Великобританії, як і для всіх західних країн. Вторгнення Росії в Україну порушило ланцюжки поставок і підірвало продовольчу безпеку як сусідніх, так і віддалених країн. Хоча Велика Британія має відносно високий рівень енергетичної та продовольчої безпеки, вона аж ніяк не захищена від інфляційного тиску в цих секторах [46].

Розвиток стійкості означає планування несподіваного. Навіть без війни в Україні певні ключові «стримні точки» для торгівлі Великої Британії все одно потрібно було б вирішити, включаючи залежність від маршруту через Ла-Манш до Франції та з Франції, який обтяжений затримками та документами, пов'язаними з Brexit, і робочою силою. Дефіцит частково спричинений падінням внутрішньої міграції після Brexit та після пандемії. Уряд Сполученого Королівства має розглядати ці перешкоди як критичні не лише для майбутнього економічного процвітання країни, але й для її безпеки [51].

Тісна та особиста дипломатична координація між Великобританією та Україною була неоціненна для поглиблення стратегічного партнерства між двома країнами. Британська дипломатична підтримка України була значною перед обличчям агресії Росії, так само як підтримка Україною Великої Британії допомогла країні відновити репутацію великої євроатлантичної держави після виходу з ЄС. Рухаючись вперед, дві країни повинні:

1. Розвивати PFTSPA шляхом проведення щорічних стратегічних діалогів, одночасно розширюючи співпрацю до міністерських зустрічей 2+2 раз на два роки, залучаючи британських і українських міністрів закордонних справ і міністрів оборони [4];

2. Розвивати тристоронню угоду між Польщею, Великою Британією та Україною, включно зі створенням процесу Track 1.5 для поглиблення зв'язків між дипломатичними, політичними та експертними спільнотами в трьох країнах і вивчення того, як можна максимально збільшити співпрацю;

3. Підтримувати довгострокові амбіції України щодо НАТО, ЄС та Ініціативи трьох морів, не в останню чергу, співпрацюючи з однодумцями та партнерами, такими як Польща, Румунія, країни Балтії та Північної Європи, Канада та США. Якими б не були перспективи вступу України до НАТО, Київ шукатиме тіснішу співпрацю в різних сферах та можливе створення багатосторонніх (особливо тристоронніх) форматів за участю Великобританії;

4. Продовжувати лідирувати в G7 щодо санкцій. Звичайно, ЄС і США є великими гравцями, але Сполучене Королівство може багато запропонувати варіантів санкцій, а іноді й подати приклад (наприклад, щодо нафти) [36];

5. Керувати процесами усунення міжнародних проблем, таких як правосуддя (в Міжнародному суді ООН), хімічна зброя (в Організації із заборони хімічної зброї) і морське право. Як постійний член Ради Безпеки ООН, Велика Британія також повинна посилити свою «дискурсивну державну майстерність» щодо поведінки Росії та зробити більше для формування глобальної думки;

6. Вивчити багатосторонні та двосторонні варіанти гарантій безпеки для України, зокрема зі США, Канадою, Польщею, Туреччиною, Румунією та країнами Балтії та Північної Європи. Щоб бути достовірною, будь-яка гарантія мала б значно посилити здатність України стримувати майбутній російський напад після припинення вогню або мирного договору. Такі угоди також не повинні обмежувати можливості України для пошуку додаткових механізмів безпеки, включно з членством в НАТО [21, с. 25].

Держава може надати гарантію безпеки іншій державі, якщо її інтереси прямо збігаються. Гарантія безпеки може мати кілька форм:

- Багатосторонній військовий альянс, наприклад Оборонна організація Західного Союзу (1948) або НАТО (1949). За допомогою цієї форми гарантії одна або кілька великих держав зобов'язуються захищати через юридично обов'язковий договір низку союзників у випадку, якщо один або кілька з них зазнають іноземного нападу [3].

- Двосторонній військовий союз, наприклад Англо-японський союз 1902 року або Дюнкеркський договір (1947 рік). Маючи таку гарантію, велика держава за допомогою юридично обов'язкового інструменту проголошує, що вона прийде на допомогу своєму союзнику у випадку, якщо він зазнає нападу з боку іноземної держави (часто за певних умов).

- Офіційна консультативна гарантія, як-от Угода про захист п'яти держав (1971) між Великобританією, Австралією, Новою Зеландією, Малайзією

та Сінгапуром. За допомогою цієї форми гарантії сторони погоджуються консультуватися одна з одною, якщо виконуються певні умови, наприклад, якщо агресор атакує певного союзника або якщо напад відбувається в певній географічній зоні.

- Неофіційна гарантія безпеки, подібна до тих, які Велика Британія надала Фінляндії та Швеції в травні 2022 року. З такою гарантією держава погоджується – хоча й не через юридично обов’язковий інструмент – прийти на допомогу меншій державі, якщо вона зазнає нападу агресора.

Усі чотири ці гарантії можуть включати або структуроване співробітництво, щоб допомогти союзнику зміцнити його збройні сили для покращення національної оборони та стійкості, або передове розгортання збройних сил держави на батьківщині вразливого союзника, щоб відкинути іноземного агресора. Незважаючи на те, що офіційний договір демонструє стратегічні наміри, структуровані спроби посилити безпеку вразливого союзника чи партнера або передове розміщення достатньої кількості сил на його території, можуть мати такий самий, якщо не навіть більший вплив на стримування супротивника [1, с. 67].

Щонайменше, Україна не була б задоволена новою редакцією Будапештського меморандуму, яка ґрунтувалася на обіцянках і консультативних запевненнях, які так і не були дотримані. Дійсно, Україну не задовольняють лише консультативні гарантії, оскільки цей механізм уже існує в Хартії про особливе партнерство Україна-НАТО.

Незалежно від поновленого нападу Росії на Україну, обидві країни мають ширший інтерес у протидії та відсічі наступу Кремля на євроатлантичний порядок, ключовою частиною якого є його спроба захопити Україну. Тим часом, хоча культурний та освітній обмін зараз може бути складним для України, дві країни продовжують поділяти інтереси у підвищенні обізнаності одна про одну [10, с. 232].

Рухаючись вперед, двом країнам було б корисно, розробити активну та динамічну дискурсивну «кампанію» (як передбачено інтегрованою операційною концепцією Великобританії), щоб:

- Відмовлятися від антиукраїнських, «путіністських» і антисистемних наративів, коли їх озвучує Москва та/або її проксі та прихильники. Це має розробити інтегроване бачення того, що означає вільний і відкритий міжнародний порядок в Євроатлантиці – політична, економічна та культурна свобода для громадян, геополітична відкритість, включаючи свободу судноплавства;
- Протидіяти спробам Росії та інших країн делегітимізувати або зневажити суверенітет України та пояснити, чому українцям варто боротися за вирішення своїх власних проблем;
- Знову наголосити на Кримській платформі, чинити тиск на Росію та нагадувати світові, що анексія Криму Росією залишається принципово нелегітимною [12, с. 301];
- Продовжувати представляти продовольчу кризу та навмисне використання Росією її як порушення прав людини, щоб посилити міжнародний тиск, і дозволити різні способи її вирішення;
- Надати українцям можливість обговорити «деколонізацію» з точки зору впливу радянської окупації та російського імперіалізму, наголошуючи при цьому на сучасному ставленні російської громадськості до України та інших сусідніх з Росією країн;
- Поглибити співпрацю у сфері розвідки, зокрема щодо розкриття розвідувальної інформації у проактивний спосіб, щоб позбавити Росію та інших супротивників можливості перехопити стратегічну ініціативу; Статус України як партнера НАТО з розширеними можливостями забезпечує для цього офіційну основу;
- Сприяти зміцненню британсько-української культурної та освітньої співпраці, особливо тому, що Україна захопила громадську увагу у Великобританії, і навпаки;

- Запровадити спеціальні програми для українських митців та науковців, яким необхідно тимчасово виїхати з України, що може спровокувати довгостроковий культурний обмін;

- Сприяти культурним обмінам та участі митців, музикантів, дослідників, науковців у програмах обміну та резиденціях в обох країнах. А також створити програми обміну студентами, які дозволять обом сторонам підвищити інтерес до взаємного навчання [47].

Початкові пакети британської військової допомоги були важливими для того, щоб допомогти Україні протистояти початковим стратегічним цілям Кремля, а саме захопленню Києва та обезголовленню українського уряду. Зараз Україні потрібен безперервний потік передової зброї у значних кількостях, інакше вона втратить позиції на користь Росії. Дійсно, Кремль майже напевно розраховує на те, що вільні та відкриті країни, такі як Велика Британія, дедалі більше втомляться від конфлікту до такої міри, що поставки зброї вичерпаються. Що ще важливіше, щодня там, де Україні не вистачає засобів для боротьби, без потреби гине все більше українських військових і мирних жителів. За цих обставин дві країни повинні:

- Просувати навчання 10 000 українських військовослужбовців кожні 120 днів і розширити програму, щоб включити в неї союзників по НАТО, щоб збільшити кількість українського персоналу, який підлягає навчанню [44];

- Встановити перевернуту версію операції ОРБІТАЛ: українські військові вже набули багато досвіду ведення міждержавної війни проти великого і нещадного супротивника. Українському особовому складу є чому навчити офіцерів британської армії (та їхніх колег із НАТО) техніки, тактики та процедур у боротьбі з противником на суші та за допомогою протиповітряної оборони. Це можна реалізувати шляхом створення спільного британсько-українського центру передового досвіду з питань сучасної війни [51];

- Створити План міжнародної місії на чолі з Королівськими Військово-морськими силами для відкриття морських комунікаційних ліній для

сприяння українському експорту сільськогосподарської продукції та проведення операцій з розмінування Чорного моря;

- Координувати міжнародні зусилля щодо забезпечення України зброєю протягом тривалого періоду, показуючи приклад у так званому «форматі Рамштайн» – щомісячних донорських конференціях для партнерів України для координації їхніх зусиль щодо забезпечення Збройних Сил України технікою, необхідною для протистояння Росії. Дійсно, Сполучене Королівство має бути готове до того, щоб діяти як «арсенал» для України з усіма фінансовими зобов'язаннями та вимогами оборонної промисловості, які це може спричинити [36].

Незалежно від майбутніх подій, українська економіка сильно постраждала поновленим наступом Росії до такої міри, що їй доводиться стикатися зі зруйнованою інфраструктурою, пошкодженням майна та вилученням інвестицій. Головним післявоєнним завданням України буде відбудова критично важливої національної інфраструктури, яка вже почалася на звільнених територіях. Невідновлена та збідніла Україна створить подальшу нестабільність у Чорноморському регіоні з довгостроковими гуманітарними та політичними наслідками для сусідніх країн. Зважаючи на це, дві країни повинні:

- Об'єднати зусилля з союзниками та партнерами-однодумцями, зокрема з ЄС, США, Канадою, Норвегією, Японією та Австралією, спрямовані на відродження економічної долі України в довгостроковій перспективі за допомогою «плану Маршалла» для України. Ця програма може передбачати відновлення та розвиток української транспортної та логістичної інфраструктури, а також розвиток її інформаційної та телекомунікаційної галузей [49];

- Допомогти Україні відновити її потужності для зберігання енергії та величезний потенціал відновлюваної енергії, що могло б не тільки отримати вкрай необхідний прибуток для реконструкції, але й допомогти ЄС диверсифікуватися від Росії до більш надійного постачальника;

- Забезпечити інвестиції для швидкого відновлення секторів цифрових та інформаційних технологій України;
- Співпрацювати з Польщею та чорноморськими країнами, зокрема Румунією, Болгарією та Туреччиною, щоб спланувати наземні варіанти для полегшення українського експорту, враховуючи, що Росія заблокувала українське узбережжя.

Висновок до розділу 3.

Незалежно від амбіцій Росії, партнерство між Британією та Україною має бути поглибленим. Але масштаб наступу Росії, який триває, означає, що відносини також повинні реагувати на зміни обставин. Зрештою, те, наскільки Україна зможе зупинити «військову спецоперацію» Росії та повернутися якщо не до ситуації до лютого 2014 року, то точно до 24 лютого 2022 року, сформує майбутнє стратегічного партнерства між Києвом і Лондоном. Якщо Україна переможе в новій атаці Росії, вона оговтається і стане сильнішим стратегічним партнером Великої Британії. Якщо Росія захопить контроль над Донбасом та іншими територіями, Україна опиниться під постійною загрозою, вимагаючи тривалої підтримки Великобританії. І якщо Росія проштовхнеться до Одеси, Україна буде відрізана від моря, а стратегічне середовище в Європі може швидко погіршитися, ризикуючи подальшими прорахунками з боку Кремля – навіть системною війною.

Безсумнівно, українці продемонстрували надзвичайну рішучість і героїзм у протистоянні «спеціальній військовій операції» Росії, але незрозуміло, якою буде Україна в майбутньому, якщо український уряд не отримає більшої міжнародної допомоги. Важливо пам'ятати, що стратегічні цілі Кремля – із завоюваннями Петра Великого як точкою відліку – не зупиняються на кордонах України; якщо Росія переможе там, російське керівництво, яке прагне зберегти свою владу, майже напевно дивитиметься на свою наступну ціль, почувавшись сміливішим і менш обмеженим, ніж будь-коли. Британське дипломатичне керівництво, інформаційна координація, військові передачі та економічна

допомога можуть допомогти Україні зупинити і повернути назад просування Росії. Український народ – понад 90% згідно з опитуваннями громадської думки – готовий боротися за перемогу. Якщо британський уряд надаватиме Україні все більшу підтримку, з британським народом будуть створюватися дедалі міцніші відносини, що допоможе не лише двом країнам. перейти до епохи більшої конкуренції, але також відкриє можливості для поглиблення торгівлі та культурного обміну.

ВИСНОВКИ

Військове вторгнення Росії в Україну стало наймасштабнішим воєнним конфліктом після Другої світової. І ця війна порушила все, від міжнародної співпраці у сфері безпеки до відносин у сфері культури. Триваюче вторгнення Росії в Україну є останнім і найзначнішим у серії серйозних збоїв у глобальних ланцюжках поставок і економічній діяльності. За оцінками Світового банку, війна спричинить падіння світового доходу на 0,7 відсотка, що особливо сильно вдарить по країнах з низьким рівнем доходу. До війни Росія та Україна були основними експортерами ключових продуктів, включаючи енергію, добрива, продовольство та мінерали.

Конфлікт призвів до безпрецедентних санкцій проти російських компаній і фізичних осіб, до відступу західного бізнесу з Росії та до відправки військового обладнання в Україну, а також до великого потоку біженців до сусідніх європейських країн. Це загостило і без того високі ціни на енергоносії та посилило відсутність продовольчої безпеки, що вплинуло на сімейні бюджети в усьому світі.

Велика Британія зіграла важливу роль у постачанні військового обладнання Україні та допомогла координувати єдину відповідь Заходу на вторгнення Росії. Вона запровадила санкції проти російських економічних інтересів у Великій Британії, одночасно підтримуючи міжнародні зусилля протистояти Москві, зокрема щодо торгівлі. У березні 2022 року лідери G7 опублікували спільну заяву про свій намір позбавити Росії статусу найбільшого сприяння (СНС), після чого Велика Британія запровадила власні додаткові заходи. Велика Британія також зіграла ключову роль у формулюванні жорсткої відповіді НАТО на конфлікт.

Поєднання споживчого попиту, блокування ланцюжків постачання (зокрема, через триваючі блокування в Китаї) і переходу на зелену енергетику створили додатковий тиск на ціни та споживчі бюджети. Для Сполученого Королівства Brexit є ще одним постійним викликом, який призвів до значного

скорочення загальної торгівлі Великобританії, спричиненого посиленням транскордонних суперечностей у постачанні та нестачею робочої сили.

У той час як уряд Великої Британії віддав пріоритет новим торговельним угодам із країнами за межами ЄС та «індо-тихоокеанському нахилу» від Європи до посилення зв'язків з Азіатсько-Тихоокеанським регіоном, ці зусилля поки що не змогли закрити економічний і торговий розрив, і навряд чи це буде відбуватися в майбутньому.

Велика Британія менше піддається прямим наслідкам війни, ніж її європейські сусіди. Вона менше покладається на енергію від Росії, ніж інші європейські країни, головним чином завдяки внутрішньому виробництву енергії з відновлюваних джерел, видобутку нафти в Північному морі та газу, що постачається через трубопровід із Норвегії. Оскільки Велика Британія переважно заснована на послугах, економіка також порівняно менш залежна від Росії для ключових товарів і матеріалів у промислових виробничих процесах, таких як нікель і кобальт, які є важливими компонентами в акумуляторах електромобілів та інших промислових товарах. Однак Великобританія імпортує багато споживчих товарів, ціни на які зросли через підвищення вартості.

Однак це не означає, що війна в Україні неважлива для британської торгівлі. Головним наслідком війни є загострення існуючих економічних і торговельних проблем. Найактуальнішим із них, у короткостроковій та середньостроковій перспективі, є інфляційний тиск на основі витрат.

Потенційно найзначнішим наслідком війни для Великої Британії буде траєкторія відносин між ЄС та Україною протягом наступних п'яти-десяти років. Якщо Україні не дозволять приєднатися до ЄС з будь-яких причин, Велика Британія буде уважно стежити за цим. Іншим більш радикальним результатом війни, який матиме значні наслідки для Великої Британії, могло б стати запрошення України взяти участь у новій дворівневій моделі європейської співпраці. Такий результат міг би стати моделлю для майбутніх відносин Великобританії та ЄС.

У короткостроковій та середньостроковій перспективі виклик, пов'язаний з підвищенням цін на сировинні товари, є найсуттєвішим впливом війни на торгівлю Великої Британії – як через негайний удар по бюджетах домогосподарств, так і через перенаправлення ланцюгів постачання з геополітичних причин. Хоча Україна – з точки зору економічного впливу як майбутнього торговельного партнера – не має великого значення, її майбутні відносини з ЄС мають набагато більше значення для Великобританії та інших країн Європи, які не є членами.

Доведеться йти на складні компроміси. Існують вагомі геополітичні та економічні причини для того, щоб прагнути стати індо-тихоокеанської державою, але вторгнення Росії в Україну є нагадуванням про важливість для Великобританії європейської безпеки. Бути як європейською, так і тихоокеанською державою може бути просто досяжним, але також може означати скорочення стратегічно важливих територій британського впливу в інших місцях, таких як Африка та Близький Схід. В епоху, коли Великобританія більше не має ресурсів, щоб впливати на кожен регіон світу, вона повинна визначити пріоритети.

У ході роботи було досліджено низку питань, які повністю розкривають суть роботи. Було досліджено початок становлення відносин між двома країнами у сфері державної безпеки. Крім того розглянуто основні напрямки співпраці між країнами адже це також впливає на двосторонні відносини.

Проаналізувавши підтримку України у період анексії Криму та війни на Донбасі із 2014 року, з'ясували, що Британія надає довготривалу підтримку Україні, але лише з цього року простачає летальне озброєння. Також Британія підтримує Україну у міжнародних організаціях і виступає за швидке прийняття України до ЄС і НАТО.

Оцінивши вплив Брекситу на підтримку України та відносини між країнами, встановили, що після Брекситу Британії треба було шукати торгових партнерів поза межами ЄС і Україна стала одним з цих партнерів, відносини

продовжують розвиватися на багатьох напрямках, але через війну пріоритетним є військовий.

Дослідження відносин між країнами у ході війни, показали поглиблення співпраці між країнами. Починаючи від повномасштабного вторгнення Британія було поруч з Україною і надавала їй всіляку допомогу, не лише військову, але і гуманітарну та фінансову для підтримання економіки країни.

Визначивши перспективи подальшої співпраці між країнами, встановили, що відносини продовжують розвиватися з іншими країнами і Британії як великій країні варто розвиватися за межами Європи і посилювати свій потенціал у інших регіонах, таких як Індो-Тихоокеанський. Але відносини між країнами мають стратегічний характер, тому вони будуть поглиблюватися та розширюватися.

Загалом перспективним напрямом подальших досліджень вважаємо розгляд українсько-британських відносин у різних сферах, що сприятиме формуванню цілісної картини українсько-британської взаємодії, також перспективним є розгляд безпекового співробітництва у трикутнику Україна – Польща – Великобританія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Джерела

- 1.) Біла книга 2021. Оборонна політика України: інформаційний бюлетень. Київ: МОУ, 2021. 124 с.
- 2.) Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
- 3.) Положення про закони і звичаї війни на суходолі (додаток до Конвенції про закони і звичаї війни на суходолі 1907 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_222
- 4.) Про ратифікацію Угоди про політичне співробітництво, вільну торгівлю і стратегічне партнерство між Україною та Сполученим Королівством Великої Британії і Північної Ірландії. Закон України від 16.12.2020 р. № 1100-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1100-20#Text>
- 5.) Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 липня 2015 року «Про стан реалізації заходів щодо захисту майнових прав та інтересів держави Україна у зв'язку із тимчасовою окупацією частини території України»: указ Президента від 26.08.2015 р. № 514/2015. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514/2015/para2#n2>
- 6.) Стаття 48 Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів, від 8 червня 1977 року (Протоколу I). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199
- 7.) Стратегія зовнішньополітичної діяльності України. 2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/>
- 8.) Стратегія національної безпеки України. 2020. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>

Література

- 9.) Kuzio T. Strident, Ambiguous and Duplicitous Ukraine and the 2008 Russia-Georgia War. *The Journal of Post-Soviet Democratization*. 2009. №17(4). – 209 р.
- 10.) Галик В. Українська-британська співпраця. Україна в Європі і світі: навчальний посібник. Київ: Знання, 2013. – 364 с.
- 11.) Горбулін В. П. Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна. Київ: НІСД, 2015. – 132 с.
- 12.) Горбулін В.П. Донбас і Крим: ціна повернення: монографія. Київ: НІСД, 2015. – 474 с.
- 13.) Грубінко А. В. Міжнародна роль Великої Британії в умовах російсько-української війни. Наукові заходи Юридичного факультету Західноукраїнського національного університету, 2022. – 293-299 с.
- 14.) Грубінко А., Буглай Н. Історичний шлях українсько-британських відносин (до 30-річчя стратегічного партнерства). *Український історичний журнал*, 2022. – 206-219 с.
- 15.) Грубінко А.В. Участь Великобританії у процесі становлення і розвитку Спільної зовнішньої політики і політики безпеки Європейського Союзу (1990–2016 рр.). Київ, 2018. – 549 с.
- 16.) Грубінко. А. Українсько-британські відносини 1991–2004. Тернопіль, 2005. – 243 с.
- 17.) Крушинський В.Ю. Британсько-українські відносини з питань євроінтеграції. Актуальні проблеми міжнародних відносин: Збірник наукових праць. Випуск 57. Частина І. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2005. – 103–111 с.
- 18.) Майко В. А. Без істотних проривів. Українсько-британські торговельно-економічні відносини за сучасних умов. *Політика і час*, 1998. № 11-12. – 14-24 с.

- 19.) Скляренко К. Політико-правова співпраця України та Великобританії на початку XXI століття. Емінак: науковий щоквартальник. 2017. № 2 (18) (квітень-червень). Т. 2. – 81-85 с.
- 20.) Соколова В. Британо-українські відносини: еволюція та перспективи. European political and law discourse, 2017. Vol.4. Issue 6. – 45-52 с.
- 21.) Співробітництво Україна – ЄС – НАТО з протидії гібридним загрозам у кіберсфері. Центр глобалістики «Стратегія XXI». Київ, 2019. – 30 с.
- 22.) Українська призма: Зовнішня політика 2017. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. Київ, 2018. – 232 с
- 23.) Черінько І. Українсько-Британські відносини: історія та сучасність. Наук. зап. Ін-ту політ. і етнонац. дослідж. 2009. Вип. 43. – 313-321 с.

Інтернет-ресурси

- 24.) A look at the UK's strategic partnership with Ukraine. URL: <https://ukdefencejournal.org.uk/a-look-at-the-uks-strategic-partnership-with-ukraine/>
- 25.) A look at the UK's strategic partnership with Ukraine. URL: <https://gedes-unesp.org/a-look-at-the-uks-strategic-partnership-with-ukraine/>
- 26.) Britain and Ukraine unveil new strategic partnership. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/britain-and-ukraine-unveil-new-strategic-partnership/>
- 27.) Deepening British-Ukrainian relations in a more competitive era. URL: <https://www.geostrategy.org.uk/research/deepening-british-ukrainian-relations-in-a-more-competitive-era/>
- 28.) Did Brexit help Britain help Ukraine? URL: <https://www.politico.eu/article/brexit-britain-help-ukraine/>
- 29.) Evaluating the International Support to Ukrainian Cyber Defense. URL: <https://carnegieendowment.org/2022/11/03/evaluating-international-support-to-ukrainian-cyber-defense-pub-88322>

- 30.) Land-Lease worth \$33 billion and confiscations: how the US will help Ukraine win. URL: <https://mind.ua/en/publications/20240545-land-lease-worth-33-billion-and-confiscations-how-the-us-will-help-ukraine-win>
- 31.) Multilateral partnerships: The UK and the UN as partners in peacekeeping and peacemaking. URL: <https://fpc.org.uk/multilateral-partnerships-the-uk-and-the-un-as-partners-in-peacekeeping-and-peacemaking/>
- 32.) Parliament ratified Ukrainian-British agreement on development of Ukrainian Navy capabilities. URL: <https://www.mil.gov.ua/en/news/2022/01/27/parliament-ratified-ukrainian-british-agreement-on-development-of-ukrainian-navy-capabilities/>
- 33.) Security Cooperation between Ukraine and the UK. URL: <https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/uk-ukraine-security-cooperation>
- 34.) The Case for an Ambitious British Role in Ukraine's Reconstruction. URL: <https://bfpg.co.uk/2022/07/uk-role-ukraine-reconstruction/>
- 35.) UK and Ukraine sign historic post-Brexit free trade deal. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/uk-and-ukraine-sign-historic-post-brexit-free-trade-deal/>
- 36.) UK trade and the war in Ukraine. URL: <https://www.chathamhouse.org/2022/09/uk-trade-and-war-ukraine/summary>
- 37.) Ukraine British Relations. URL: <https://diplomatmagazine.com/ukraine-british-relations/>
- 38.) Ukraine seeks to reinvent its relations with the UK after Brexit. URL: <https://ukraineworld.org/articles/ukraine-explained/ukraine-seeks-reinvent-its-relations-uk-after-brexit>
- 39.) Ukraine War: UK reveals £6m package for cyber defence. URL: <https://www.bbc.com/news/uk-63465237>
- 40.) Атлас зброї: які бронемашини Україна отримала від союзників та як їх використовує. URL: <https://dev.ua/news/atlas-zbroi-iaki-bronemashyny-ukraina-otrymala-vid-soiuznykiv-ta-iak-ikh-vykorystovuie>

- 41.) Британія готова на будь-які дії задля порятунку України. 2022. – 30 січня. URL: https://britaniya_gotova_na_bud_yaki_zadlya_poryatunku_ukraini
- 42.) Британський есмінець Defender продемонстрував, що міжнародне право існує не просто так – посол. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/esminec-defender-shcho-britanskiy-posol-skazala-pro-incident-poblizu-krimu-novini-ukrajini50176394.html>
- 43.) Буде вдвічі більше: Британія відправить в Україну нові системи РСЗВ М270. URL: https://24tv.ua/britaniya-vidpravit-ukrayinu-novi-sistemi-rszv-m270-shho-pro_n2121865
- 44.) Велика Британія розширює програму підготовки військових ЗСУ. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/velyka-brytaniya-rozshyryuye-programu-pidgotovky-vijskovyh-zsu/>
- 45.) Горбулін В. П'ять сценаріїв для україно-російських відносин. URL: <http://gazeta.dt.ua/internal/p-yat-scenariyiv-dlyaukrayino-rosiyskih-vidnosin.html>
- 46.) Договірно-правова база між Україною та Великою Британією. URL: <https://uk.mfa.gov.ua/ua/ukraine-uk/legal-acts>
- 47.) Думки і погляди населення України стосовно методів опору інтервентам/ окупантам URL: <http://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=546&page=1>
- 48.) Західна військова допомога Україні. URL: <https://bmpd.livejournal.com/4492909.html>
- 49.) Іванець О. Місії Orbital в Україні: навчання з індивідуальної підготовки за новітніми методиками. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/06/misiyi-orbital-v-ukrajini-navchannya-z-indyvidualnoyi-pidgotovky-za-novitnimi-metodykamy/>
- 50.) Ленд-ліз для України підписано: яку зброю отримаємо та коли оплачувати. URL: <https://defence->

ua.com/minds_and_ideas/lend_liz_dlja_ukrajini_pidpisano_jaku_zbroju_otrim_ajemo_ta_koli_oplachuvati-7294.html

- 51.) Микитів Т.В. Дипломатичні відносини України з Великобританією. URL: <https://www.sworld.com.ua/konferm3/156.pdf>
- 52.) Невійськова допомога НАТО Україні в умовах агресії Росії. URL: <http://www.ucipr.org.ua/ua/med-a/research-updates/nev-yiskova-dopomoga-nato-ukra-n-v-umovah-agres-ros>
- 53.) Підписано українсько-британську рамкову угоду, яка посилить ВМС. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/pidpysano-ukrayinsko-brytansku-ramkovu-ugodu-yaka-posylyt-vms/>
- 54.) Політичні відносини між Україною та Великою Британією. URL: <https://uk.mfa.gov.ua/ua/ukraine-uk/diplomac>
- 55.) Порошенко і міністр оборони Великобританії обговорили посилення санкцій проти РФ. URL: <https://gordonua.com>
- 56.) Порошенко: Україна домовилася про рух до нового статусу в стосунках з НАТО. URL: www.eurointegration.com.ua/news/2016/09/23/7054951/
- 57.) Рекнагель Ч. Тяжкі наслідки нових санкцій для Росії. URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25476950.htm>
- 58.) Солодкий С., Белєсков М. Врехіт дружбі не перешкода: аудит відносин України та Великої Британії. URL: https://www.eurointegration.com.ua/ARTICLES/2017/07/5/7_067997/
- 59.) Стан відносин між Україною та Великою Британією. URL: <http://fpp.com.ua/stan-vidnosyn-mizh-ukrayinoyu-ta-velykoyu-brytaniyeyu-analitychna-dovidka/>
- 60.) У Генштабі розповіли про озброєння, яке ЗСУ невдовзі отримають від Великої Британії. URL: <https://nw.com.ua/politics/u-genshtabi-rozpovily-pro-ozbroyennya-yake-zsu-nevdovzi-otrymayut-vid-velykoyi-brytaniyi/>
- 61.) Україна не просить нічого, окрім миру. Джонсон уточнив, яку допомогу Британія надає Києву. 2022. URL:

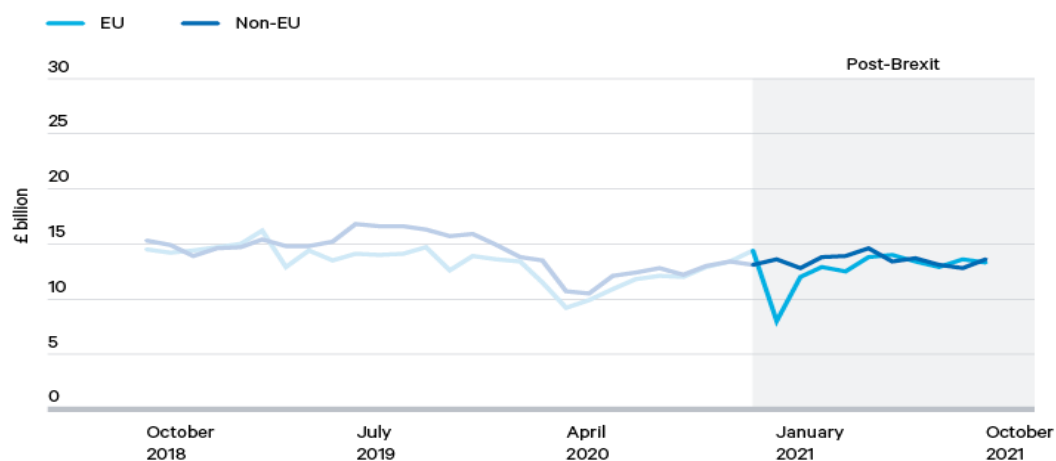
<https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/agresiya-rf-dzhonson-utochniv-yaku-dopomogubritaniya-nadaye-kiyevu-ostanni-novini-50215705.html>

- 62.) Україна та Британія визначили основні напрями співпраці в оборонному секторі на 2017–2018 роки. URL: <https://www.unian.ua>
- 63.) Черниш О. Ленд-ліз для України. Що це таке і чи допоможе перемогти Росію. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61251966>
- 64.) Чому і як Велика Британія допомагає Україні протистояти РФ. Відповідає експерт. URL: <https://suspilne.media/201053-comu-i-ak-velika-britania-dopomagaе-ukraini-protistoati-rf-vidpovidaе-ekspert/>
- 65.) Яку зброю Британія дає Україні.
URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61604424>

ДОДАТКИ

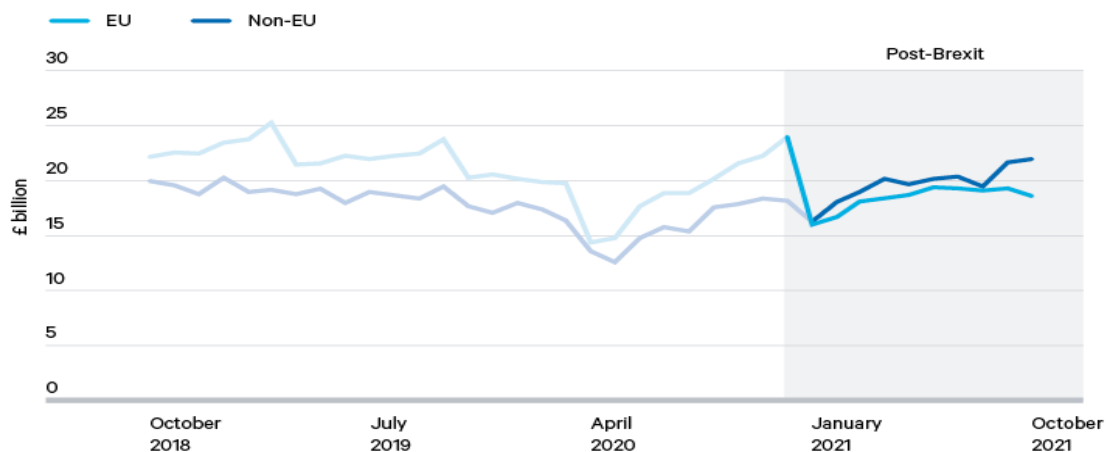
Додаток А

Експорт Сполученого Королівства за пунктами призначення (ЄС/не-ЄС),
вибрані підсумкові показники за місяць, 2018-2021 рр.¹

¹ Джерело: UK trade and the war in Ukraine. URL: <https://www.chathamhouse.org/2022/09/uk-trade-and-war-ukraine/ukraines-future-relationship-eu> (дата звернення: 30.11.2022).

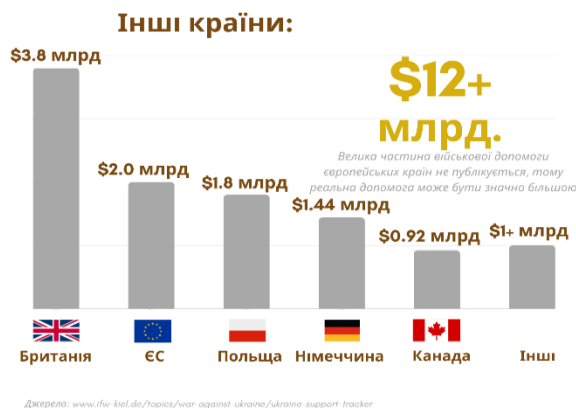
Імпорт Сполученого Королівства за походженням (ЄС/поза ЄС), вибрані
місячні підсумки, 2018-21 рр.²

² Джерело: UK trade and the war in Ukraine. URL: <https://www.chathamhouse.org/2022/09/uk-trade-and-war-ukraine/ukraines-future-relationship-eu> (дата звернення: 30.11.2022).

Зброя поставлена Україні західними країнами³

ВІЙСЬКОВА ДОПОМОГА ЗАХОДУ

РПГ, ПТРК, ПЗРК:

БРОНТЕХНІКА:

АРТИЛЕРІЯ:

ДАЛЬНОБІЙНА ЗБРОЯ:

Created by Volodymyr Dacenko

³ Дценко В. Від Javelin до HIMARS. Яку західну зброю отримала Україна за час війни та чому цього недостатньо. URL: <https://forbes.ua/inside/vid-javelin-do-himars-yaku-zakhidnu-zbroyu-otrimala-ukraina-za-chas-viyini-ta-chomu-tsogo-needostatno-18082022-7783> (дата звернення: 30.11.2022).

Країни-постачальники важкого озброєння Україні⁴НАЙБІЛЬШІ ПОСТАЧАЛЬНИКИ
ВАЖКОГО ОЗБРОЄННЯ УКРАЇНИ

⁴ «Ленд-ліз» по-російськи. Як Росія стала найбільшим постачальником важкого озброєння Україні у 2022 році.
URL: <https://forbes.ua/war-in-ukraine/lend-liz-po-ruski-rosiya-stala-naybilshim-postachalnikom-vazhкого-ozbroennya-ukraini-u-2022-rotsi-28092022-8631> (дата звернення: 30.11.2022).